

Universiteit Utrecht

Courtdansers

Een gevalstudie naar de functie van het Cruyff Court in Utrecht

Overvecht voor de contacten van interetnische aard in de wijk

Masterscriptieonderzoek | Multiculturalisme in Vergelijkend Perspectief

Algemene Sociale Wetenschappen | 13 juli 2015

Milan Nieweg | milan.nieweg@gmail.com | Studentnummer: 3771199

Begeleider: dr. Gerrit-Bartus Dielissen | Tweede lezer: dr. Marcel Coenders

Voorwoord

In maart en april 2014 reisde ik als journalist van Paramaribo, Suriname naar en vervolgens door het noordoosten van Brazilië, om te zoeken naar antwoorden op de vragen: hoe beleven Brazilianen voetbal en wat betekent het voor hen? Niet Lionel Messi, Neymar of de andere wereldsterren die in de zomer tijdens het WK in de spotlights staan. Maar een *gemiddelde Braziliaan* met gemiddelde voetbalinteresse en dito -kwaliteit – soms meer, soms minder.

Een deel van het antwoord dat ik op die vraag vond heeft me geïnspireerd het onderzoek te doen dat u voor u heeft. Voetbal blijkt daar, naast een sport waar iedereen iets over te zeggen heeft, een sociaalmaatschappelijk vangnet, waar jongeren kracht uit putten op het moment dat ze niet naar school kunnen en waar de soms spijkerharde straatregels hun leven bepalen. In verschillende steden en dorpen waar ik ben geweest, is deze functie van sport op zowel formele als informele wijze doorgedrongen tot de samenleving.

Mijn begeleider Gerrit-Bartus Dielissen heeft dit project geboeid gevolgd en koppelde mijn interesse aan Nederland, waarvoor dank. De Johan Cruyff Foundation heeft mijn aanbod onderzoek te doen op een voor hen onontgonnen terrein geaccepteerd. Het geeft me een gelukkig gevoel dat ik me het afgelopen halfjaar bezig heb gehouden met een onderwerp dat me energie geeft. Die energie heeft me geholpen op de momenten dat het nodig was. Daarom raad ik iedereen van harte aan te doen wat hen inspireert en gelukkig maakt. Dank aan degenen die zich hiertoe aangesproken voelen.

De namen van de Cruyff Court-bezoekers in dit onderzoek zijn gefingeerd.

Samenvatting

Dit is een gevalstudie naar de vormen van interetnisch contact die plaatsvinden op en rondom het Cruyff Court in Utrecht Overvecht. Het onderzoek geeft zicht op de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming van dit (interetnisch) contact en hoe dit wordt beleefd. Het Cruyff Court in deze wijk is een plek waar veel kinderen en jongeren van verschillende etnische achtergrond komen voor het plezier dat ze ontlennen aan voetbal. Er is al veel bekend over de sociaalmaatschappelijke effecten die sport kan hebben. Het kan bijvoorbeeld interpersoonlijke verschillen wegnemen en benadrukken, tegelijkertijd. Uit dit onderzoek blijkt dat op en rondom het Cruyff Court zowel oppervlakkig als vriendschappelijk interetnisch contact plaatsvindt. A priori faciliteert de multiculturele samenstelling van Utrecht Overvecht de gevonden contactvormen. Daarnaast speelt de aanwezigheid van familieleden, verzorgers, volwassenen en sportbuurtwerkers een rol bij de totstandkoming van contact, waaronder interetnisch. De betrokkenen gaan dit contact oorspronkelijk aan op basis van de gedeelde interesse in voetbal en de verwachte vaardigheid. Er zijn gelijkenissen die het contact kunnen vergemakkelijken; etniciteit is daar een van. De georganiseerde programma's op het Cruyff Court, zoals 6 vs. 6-toernooien en het Cruyff Foundation Community Program, dragen bij aan de totstandkoming van dit interetnisch contact.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	6
1.1	Aanleiding.....	6
1.2	Introductie van het onderzoeksprobleem.....	6
1.3	Doelstelling, probleemstelling en deelvragen.....	9
1.4	Maatschappelijke relevantie.....	10
1.5	Wetenschappelijke relevantie.....	11
2	Theoretisch kader.....	12
2.1	Centrale concepten.....	12
2.1.1	Interetnisch contact.....	12
2.1.2	Opleiding, leeftijd en etnische achtergrond.....	13
2.1.3	Sport.....	13
2.1.4	In- en uitsluitingsmechanismen.....	14
2.2	Wetenschappelijke theorieën.....	14
2.2.1	Gordon Allport: Contacttheorie (1954) aangevuld door Pettigrew & Tropp (2006).....	15
2.2.2	Georg Simmel: Sociabiliteitstheorie (1949).....	15
2.2.3	Robert Putnam: <i>bonding</i> en <i>bridging</i> binnen sociaal kapitaal (2000).....	17
2.2.4	Robert Putnam: Constricttheorie (2007).....	17
2.2.5	Agnes Elling: driedimensionaal verklaringsmodel voor in- en uitsluitmechanismen in sport (2002).....	18
2.3	Operationalisering.....	19
3	Achtergrond Johan Cruyff Foundation.....	21
3.1	Achtergrondinformatie.....	21
3.2	Programma's op de Cruyff Courts.....	21
3.2.1	Cruyff Foundation Community Program.....	21
3.2.2	6 vs. 6-toernooi.....	23
3.3	Cruyff Court Overvecht.....	23
4	Utrecht Overvecht.....	25
4.1	Fysieke kenmerken.....	25
4.2	Bevolking en bevolkingsopbouw.....	25
4.3	Overheidsinterventies.....	25
5	Methoden.....	27
5.1	Selectie van onderzoekseenheden.....	28
5.2	Participerende en reguliere observatie.....	28

Courtdansers

5.3	Informele gesprekken.....	29
5.4	Semigestructureerde interviews	30
5.4.1	Voor- en nadelen.....	31
5.5	Analyse.....	31
6	Resultaten	33
6.1	Achtergrondvariabelen.....	33
6.1.1	Gebruikersprofiel	33
6.1.2	Tijdstippen	34
6.1.3	Activiteiten.....	35
6.1.4	(On)geschreven regels.....	36
6.1.5	Conclusie.....	37
6.2	Interetnisch contact	37
6.2.1	Onderscheid typen contact	37
6.2.2	Overwegingen die bezoekers daarbij maken.....	38
6.2.3	Wie nemen initiatief tot interetnisch contact?.....	41
6.2.4	Interetnisch contact op het Cruyff Court: voorwaarden.....	41
6.2.5	Aanwezige in- en uitsluitmechanismen	42
6.2.6	Conclusie.....	45
6.3	Het Cruyff Court: Overvecht-aorta aan de Marnedreef?	46
6.3.1	Het Cruyff Court als trekpleister.....	46
6.3.2	Bijdehand zijn en bij de hand nemen op en rondom het Cruyff Court	46
6.3.3	Rol interetnisch contact in programma's en beleid van de JCF	50
6.3.4	Conclusie.....	52
7	Conclusie, discussie en aanbevelingen.....	54
7.1	Beantwoording onderzoeksvraag	54
7.2	Aanbevelingen en suggesties voor vervolgonderzoek	55
7.3	Discussie	56
	Literatuur.....	58
	Bijlagen.....	61

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Sport wordt veelal gebruikt als metafoor voor een harmonieuze multiculturele samenleving, omdat het mensen met elkaar in contact brengt die elkaar in andere sectoren niet of niet snel zouden tegenkomen. Dit is goed voor meer onderling begrip en menging (Kemper, 2010). Maar zo rooskleurig als het klinkt, is de werkelijkheid niet altijd. Sport kent als geen ander veld mechanismen van in- én uitsluiting, waarbij traditionele rolpatronen, distinctiegedrag en voorkeuren om onder elkaar (lees: onder mensen van dezelfde sociaaleconomische en sociaalculturele achtergrond) te sporten en te verkeren hardnekkig blijven bestaan (Elling, 2002; Janssens et al., 2003; Keuzenkamp et al., 2006; Deelen, 2011).

Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de betekenis van sport in Nederland is lange tijd beperkt gebleven. Inmiddels is er in beleids-, advies- en onderzoekstukken meer aandacht voor sport en de betekenis ervan voor integratie. Landelijk bijvoorbeeld door het Sociaal Cultureel Planbureau¹, maar ook op gemeentelijk en non-gouvernementeel niveau². Ook zijn er allerlei organisaties die zich hard maken voor de toegankelijkheid van sport en de verbindende factoren ervan. "Dat sport en integratie thans zo hoog op de agenda staan, heeft alles te maken met maatschappelijke veranderingen die plaatsvinden. (...) Deze processen (...) resulteren erin dat vertrouwde en stabiele sociale verbanden verzwakken of zelfs verdwijnen (Kemper, 2010: 16).

1.2 Introductie van het onderzoeksprobleem

Tegengaan van etnische concentratie, ofwel etnische vermenging en bevordering van interetnisch contact, vergroot de leefbaarheid van buurten (Uitermark en Duyvendak, 2004) en vermindert vooroordelen, zo is de aanname (Pettigrew en Tropp, 2006). Robert Putnam (2000) stelt dat een samenleving gebaseerd op wederkerigheid (jij doet iets voor mij, ik doe iets voor jou) efficiënter is dan een gebaseerd op

¹ http://www.scp.nl/Organisatie/Wat_is_het_SCP/Wat_maakt_het_SCP

² Eens in de zoveel jaren schrijven medewerkers van grote en kleine gemeenten een sportnota, waarin het sportbeleid voor de komende jaren staat uitgestippeld. In dit onderzoek komen onder meer de plannen van Utrecht en Rotterdam naar voren. Veel NGO's met belangen en/of interesse in integratievraagstukken doen ook onderzoek.

wantrouwen. Frequentie interactie tussen mensen van verschillende achtergrond kan dit bewerkstelligen (Putnam, 2000). De interetnische afstand in Nederland is aanzienlijk en autochtonen en allochtonen wantrouwen elkaar in Nederland, gezien de afwezigheid van alledaagse omgang met elkaar (Van der Meulen, 2007). Zoals Kemper (2010) stelt, wordt sport regelmatig aangedragen om verschillen en achterstanden op allerlei gebieden te verkleinen of zelfs weg te werken. Anderzijds zijn er wetenschappers die stellen dat sport hét toneel is waarop spanningen en defensieve reacties ten aanzien van culturele verandering zichtbaar worden. Zonder tegenstand of competitie bestaat sport niet (Markovits & Rensmann, 2010). Competitiegevoelens kunnen leiden tot agressief gedrag en zijn gevoelig voor mechanismen van in- en uitsluiting (Veldboer et al., 2007; Elling, 2004). De uitkomsten van Pettigrew & Tropp (2006; etnische vermenging vermindert vooroordelen) blijken niet zonder slag of stoot vertaalbaar naar een sportcontext. Dat wordt deels duidelijk uit de volgende passage uit onderzoek van Elling (2004): "Gemengd sporten is weliswaar een voorwaarde voor etnisch gemengde sportvriendschappen, maar vooral buiten het veld blijken sociale identificatie- en distantiemechanismen onder teamsporters niet verdwenen" (vgl. Chu & Griffey, 1982; Poisson, 1999 in Elling, 2004: 352). De meeste mensen kennen hun beste vrienden ook niet via de sport (Breedveld, 2003). Dezelfde mechanismen zijn deels ook waarneembaar in een minder georganiseerde sportcontext, zoals op Cruyff Courts³. Sportoverstijgende interetnische vriendschappen treden beperkt op (Elling, 2000 in: Cevaal & Romijn, 2011). Volgens onderzoek van Boessenkool (2007) geldt op deze velden, de Krajicek Playgrounds en Cruyff Courts, het recht van de sterksten: zij krijgen het veld en voor minder talentvolle sporters zijn er minder kansen. Uit onderzoek van Krouwel & Boonstra (2001) blijkt verder dat allochtone jongeren vinden dat sportverenigingen te weinig rekening houden met de religieuze en culturele achtergrond van etnische groepen. Allochtonen verwijten autochtonen daarnaast wel eens dat zij integratie binnen de sport interpreteren als eenzijdige aanpassing, terwijl het juist zou moeten gaan om een wederzijds proces (Elling & De Knop, 1998).

³ Cruyff Courts zijn door de Johan Cruyff Foundation aangelegde sportvelden, waarmee de stichting jeugd in beweging probeert te krijgen en (naar richtlijn)partners zes uur per week georganiseerde activiteiten aanbieden.

Er is dus een slag te slaan als het gaat om het bevorderen van interetnisch contact ten gevolge van sportdeelname. De Johan Cruyff Foundation (JCF) toont maatschappelijke betrokkenheid door te stellen dat sport verschil maakt voor de thema's gezondheid, leefbaarheid (waaronder integratie), ontwikkeling en meedoen. Interetnische verhoudingen spelen echter geen expliciete rol in het JCF-beleid. Wel zijn allochtone sporters oververtegenwoordigd op de Cruyff Courts: zes op de tien gebruikers van de Cruyff Courts zijn allochtoon (Cevaal & Romijn, 2012) en het aandeel allochtonen in de wijken waarin de Cruyff Courts liggen, is gemiddeld 34 procent (Hover & Romijn, 2010). Daardoor is het aannemelijk dat lokale sporters uit een verscheidenheid van etnische groepen baat hebben bij een sociale interventie van de JCF. Het zou kunnen dat de JCF, door Cruyff Courts aan te leggen op plekken in stadswijken waar kinderen en jongeren weinig mogelijkheden hebben om te sporten en hen in samenwerking met andere partijen begeleiding biedt, een onbedoeld neveneffect heeft: een positieve invloed op interetnisch contact. Om dit met enige stelligheid te kunnen constateren, dienen evenwel eerst de ervaringen met betrekking tot interetnisch contact van jongeren op en rondom de courts te worden achterhaald. Indien dit interetnisch contact inderdaad plaatsvindt, op en om de speelvelden, is het van belang te kunnen benoemen welke succesfactoren hiervoor verantwoordelijk zijn.

De grote hoeveelheid literatuur en onderzoek over het effect van sport op de samenleving levert een gemengd beeld op. Zo laat Agnes Elling zien hoe sport mensen zowel van deelname aan groepsprocessen insluit als uitsluit. Aan de ene kant ontstaan de processen van cohesie en integratie en aan de andere zijde sociale fragmentatie en segregatie (Elling, 2002). Beide zijden hebben tot gevolg dat buitenstaanders moeilijk aansluiting vinden (Janssens et al., 2003). Vinden buitenstaanders wel de weg en treden ze toe, dan kan dit tot een 'witte of zwarte vlucht' leiden (Van Daal, 2004). Een mogelijk conclusie: "Sociaal (bijvoorbeeld etnisch) gemengde sportdeelname is weliswaar een voorwaarde voor verdere vormen van interactie en uitwisseling, maar biedt hiervoor geen garantie" (Elling, 2004: 344).

Gegeven de potentiële bijdrage van interetnisch contact ten gevolge van sportdeelname aan de leefbaarheid van een samenleving, wil ik onderzoeken in welke mate op en rondom een Cruyff Court sprake is van contact van interetnische aard en welke factoren, in het bijzonder die samengaan met de sociale interventie van de Cruyff Courts zelf, hierin een rol spelen. Ik heb ervoor gekozen dit in de wijk Utrecht Overvecht te doen. Utrecht Overvecht heeft een relatief hoog percentage allochtone

inwoners, dat bovendien divers is van samenstelling (WistUdata, Buurtmonitor 2015). De wijk is in 2007 door toenmalig minister Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie benoemd tot Krachtwijk om diverse achterstanden op sociaal gebied te overwinnen, maar blijkt ook tegenwoordig nog relatief laag te scoren op verschillende sociale gebieden.⁴

1.3 Doelstelling, probleemstelling en deelvragen

De doelstelling van dit onderzoek is te achterhalen op welke manier activiteiten op het Cruyff Court in Utrecht Overvecht en van de Johan Cruyff Foundation bijdragen aan interetnisch contact tussen deelnemers op en rondom het veld. Ik wil verduidelijken welke overwegingen jongeren in Utrecht Overvecht maken wanneer ze interetnisch contact hebben. Voorts beoog ik concrete succesfactoren vast te stellen die de mate van interetnisch contact positief beïnvloeden. Dit leidt tot de volgende probleemstelling:

Welke vormen van interetnisch contact vinden plaats op en rondom het Cruyff Court in de wijk Utrecht Overvecht en aan welke factoren is dit toe te schrijven?

Daarbij horen de volgende deelvragen:

Beschrijvend

- Wie zijn actief op en rondom het Cruyff Court aan de Marnedreef in Overvecht?
- Wie nemen initiatief tot het hebben van interetnisch contact?
- Hoe verhouden de spelers op het Cruyff Court in Overvecht zich binnen de lijnen van het speelveld tot elkaar?
- Hoe verhouden de spelers op het Cruyff Court in Overvecht zich buiten de lijnen van het speelveld tot elkaar?

⁴ Utrecht Overvecht heeft van alle Utrechtse wijken de laagste score op sociale cohesie (rapportcijfer 4,8; gemeentegemiddelde 5,7), het hoogste percentage mensen dat zich weleens onveilig voelt (46,7; gemeentegemiddelde 32,4) en het hoogste aantal bijstandsuitkeringen onder mensen jonger dan 65 jaar (2045; gemeentegemiddelde 852). *Gegevens: WistUdata, Buurtmonitor 2014, geraadpleegd in 2015.*

- Hoe uit het interetnische contact zich op en rondom het Cruyff Court in Overvecht?
- Welke rol speelt interetnisch contact in het Johan Cruyff Foundation-beleid?
- Wat is de rol van professionals op het Cruyff Court in Overvecht met betrekking tot de begeleiding van de jongeren?
- Is de vorm van deze begeleiding een van de succesfactoren die interetnisch contact op en rondom het Cruyff Courts bevordert?

Verklarend

- Aan welke factoren zijn de gevonden vormen van interetnisch contact toe te schrijven?
- Welke betekenis geven jongeren en professionals aan het interetnisch contact in Overvecht?

1.4 Maatschappelijke relevantie

Voor de Johan Cruyff Foundation en de gemeente Utrecht zijn resultaten van dit onderzoek belangrijk. Het vormt een uitbreiding op reeds aanwezige kennis over sociale interventies bij specifieke doelgroepen Overvecht, waardoor de twee partijen hun samenwerking kunnen optimaliseren, maar bovenal het sportbeleid voor jongeren gericht kunnen aansturen. Beide partijen hebben voorts baat bij inzicht in de methoden en technieken van de coaches, gefocust op interetnisch contact. Wanneer er bij coaching geen focus blijkt op interetnisch contact, kan dit in de toekomst, indien gewenst, alsnog geïmplementeerd worden in de opleiding van de coaches die werken op de Cruyff Courts.

Op macroniveau, vooral vanwege de mondiale schaal waarop de Johan Cruyff Foundation opereert, kan mede met dit onderzoek de publieke bewustwording van het belang van interetnisch contact worden vergoot. Hopelijk kan de haalbaarheid hiervan op lokaal niveau worden gerealiseerd door de op de Cruyff Courts ontwikkelde en beproefde methodieken.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek beoogt de kennis over de werking van op de Cruyff Courts ontwikkelde methodieken ter vergroting van *bonding* en *bridging*⁵ tussen spelers van verschillende etnische afkomst, op wijkniveau, te vergroten. Impliciet hoop ik met dit onderzoek ook bij te dragen aan de voortgaande discussie over de maatschappelijke betekenis van sport. Met deze studie wil ik kennis delen over de lokale toepassing van de sociale interventie op de Cruyff Courts en zo een bijdrage leveren aan de reeds aanwezige kennis over in hoeverre en hoe interetnisch contact bevorderd kan worden.

⁵ Zie hoofdstuk 2 paragraaf 2.3 voor een toelichting van *bonding* en *bridging* aan de hand van Putnam, 2000.

2 Theoretisch kader

2.1 Centrale concepten

In dit onderzoek zijn diverse begrippen van belang. Deze bespreek ik hier. Tevens voorzie ik ze van een theoretische onderbouwing.

2.1.1 Interetnisch contact

Interetnisch contact is het centrale begrip in deze studie. Borja Martinović (2010) definieert het als volgt: "de contacten tussen migranten en de autochtone bevolking in het land van aankomst" (Martinović, 2010: 165). Ik teken daarbij aan dat het in dit onderzoek hoofdzakelijk gaat om contacten tussen verschillende allochtonen zonder tussenkomst van de autochtone bevolking. De meesten daarvan zijn bovendien in Nederland geboren. De gebruikers van het Cruyff Court zijn een afspiegeling van de samenstelling van de wijk. Voor het court in Utrecht Overvecht geldt in dit geval dat het gebruikersprofiel multi-etnisch is samengesteld (Breedveld et al., 2009).

Interetnisch contact is in bestaande literatuur grofweg verdeeld in twee typen: sterke banden – interetnische huwelijken – en zwakke banden – vriendschappelijke en informele contacten.⁶ In deze studie draait het alleen om de tweede variant, aangezien de meesten binnen de onderzoekspopulatie nog niet volwassen en derhalve nog niet gehuwd zullen zijn en het bovendien vrijwel uitsluitend jongens betreft. Martinović bouwt voort op de theorie die Kalmijn ontwikkelde en implementeerde in een onderzoek naar interetnische huwelijken (1998). Zij gebruikte deze theorie om onderzoek te doen naar (de ontwikkeling van) interetnische contacten binnen verschillende Westerse landen. Er zijn daarbij drie uitgangspunten: mensen hebben een voorkeur voor contact met anderen die op hen lijken, veelal door dezelfde culturele en sociaaleconomische achtergrond te delen (voorkeuren). Daarnaast speelt de mogelijkheid om deze mensen te ontmoeten een rol (gelegenheden). Als men, om wat voor reden dan ook, weinig gelegenheid krijgt anderen van dezelfde etnische achtergrond te ontmoeten, groeit de kans op contact met mensen van andere etnische groepen. Tot slot spelen familieleden en etnische en religieuze gemeenschappen een

⁶ In de wetenschappelijke literatuur over deze typen contact wordt vooral gesproken over 'strong ties' en 'weak ties'. Ik heb ervoor gekozen beide begrippen te vertalen naar het Nederlands, aangezien dit ook de voertaal van mijn thesis is.

rol in de vorming van interetnische contacten (derde partijen). De stelling van Martinović is dat deze partijen contact met mensen uit andere gemeenschappen vaak afkeuren.

Ook uit onderzoek in sportcontexten blijkt dat mensen een voorkeur hebben met anderen om te gaan die op hen lijken (Krouwel en Boonstra, 2001; Gijsberts & Dagevos, 2005; Riele & Schmeets, 2010). Er zijn ook onderzoeken die aantonen dat sporten juist het vaakst interetnisch plaatsvindt (Verweel, 2005; Deelen, 2011), maar dit zegt op zichzelf nog niets over met wie men het liefst omgaat.

2.1.2 Opleiding, leeftijd en etnische achtergrond

Resultaten van de metastudie van Martinović laten zien dat opleiding, leeftijd en etnisch-culturele achtergrond cruciale variabelen zijn bij de keuze voor autochtone dan wel allochtone vrienden. Ze maakt in haar onderzoeken verschil tussen de mate van sociale integratie op de korte termijn en die op de lange termijn. Sociale integratie definieert ze als de mate waarin een immigrant zich contactueel mengt met de autochtone populatie (Martinović, 2010: 2,3). "Hoger opgeleide migranten hebben meer autochtone vrienden dan lager opgeleide migranten, migranten die cultureel meer op autochtonen lijken hebben meer autochtone vrienden dan migranten van wie de culturele achtergrond verder van die van de autochtonen ligt (...) en migranten die op jongere leeftijd het land binnenkomen, ontwikkelen steeds meer interetnische vrienden dan de oudere nieuwkomers" (Martinović, 2010: 169).

Ramsahai (2008) concludeert in zijn studie dat bijna alle etnische groepen (ook Nederlanders) in Nederland 'het verkeren in eigen groep' noemen als intrinsieke motivatie om te sporten. Blijkbaar zijn dat vaak mensen met dezelfde achtergrond.

Om goed te onderzoeken wie op en rondom het Cruyff Court in Utrecht Overvecht met elkaar omgaan en welke variabelen daarbij een rol spelen, is het van belang rekening te houden met opleiding, leeftijd en etnische achtergrond.

2.1.3 Sport

"Iedere definiëring van het begrip sport leidt tot het uitsluiten van activiteiten die door anderen, met goede argumenten, wel als sport worden beschouwd. 'Sport' is een lastig te omschrijven begrip en daarbij al decennia lang aan inflatie onderhevig" (Nederlands Instituut voor Sport en Beweging, 2007: 7). Voor dit onderzoek maak ik wel gebruik van een definitie, omdat het verschil tussen in georganiseerd en

ongeorganiseerd verband duidelijkheid verdient. Dat doet onder meer het Mulier Instituut. "Sport is een menselijke activiteit die veelal plaatsvindt in een specifiek organisatorisch verband maar ook ongebonden kan worden verricht, doorgaans met gebruikmaking van een - al dan niet in de eigen woonplaats gesitueerde - ruimtelijke voorziening en/of omgeving, op een manier die is gerelateerd aan voorschriften en gebruiken die in internationaal verband ten behoeve van prestaties met een competitie- of wedstrijdement in de betreffende activiteit of verwante activiteiten tot ontwikkeling zijn gekomen."

De verwachting is dat in dit onderzoek de in potentie verbindende factor van sport een grote rol speelt, aangezien toegang verschaffen tot sport is wat de Johan Cruyff Foundation in haar huidige vorm bestaansrecht geeft. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de sterke associatie van de stichting met voetbal, in vergelijking met andere sporten (Cruyff Foundation Jaarverslag, 2013). De keuze van jongeren om wel of niet op een Cruyff Court te sporten, zou dus samen kunnen hangen met hun voorkeur voor voetbal, ook al begeleiden de coaches op de Cruyff Courts veel verschillende sporten.

2.1.4 In- en uitsluitingsmechanismen

Zoals zout en peper onlosmakelijk met voedsel verbonden zijn, zijn in- en uitsluitingsmechanismen dat met sport (Elling, 2002; Kemper, 2010; Markovits & Rensmann, 2010). In dit onderzoek hebben deze mechanismen alles te maken met het gevoel ergens bij te horen of juist buitengesloten te zijn. Op, rond, en/of dankzij het Cruyff Court.

Sport biedt ontmoetingskansen. Meer dan andere sectoren, zo is uit onderzoek gebleken (Van Bottenburg & Schuyt, 1996; Roes, 2003). Bovendien vergroot sporten de kans op ontmoeting van leden van een andere sociale klasse (Veldboer et al., 2007).

2.2 Wetenschappelijke theorieën

Om de concepten te verhelderen, maak ik gebruik van de hieronder beschreven theoretische inzichten over (inter)etnisch contact. De besproken theorieën vullen elkaar aan: ze beschrijven elk een ander aspect binnen het spectrum van sociaal handelen.

2.2.1 Gordon Allport: Contacttheorie (1954) aangevuld door Pettigrew & Tropp (2006)

Gordon Allport (1897-1967) heeft "het meest invloedrijke statement" (Pettigrew & Tropp, 2006: 752) op het gebied van theorieën over intergroepscontact op zijn naam staan. Hij benoemt vier condities als voorwaarde om intergroepvooroordeel via contact te doen verminderen, alle betrekking hebbende op het moment waarop het contact ontstaat: gelijke status tussen de groepen, gemeenschappelijke doelen van groepen, institutionele en normatieve ondersteuning en het besef van een gemeenschappelijke, overkoepelende identiteit.

Pettigrew en Tropp (2006) hebben zijn theorie 57 jaar later aangevuld. Zij ontdekten dat de vier condities geen noodzakelijke condities zijn. Wel is het effect van contact sterker indien groepen voldoen aan die vier voorwaarden.

Medewerkers van het Mulier Instituut hebben onderzoek verricht naar de beleving van jongeren op Krajicek Playgrounds en Cruyff Courts. Uit vraaggesprekken blijkt dat jongeren vinden dat iedereen mee mag doen op de courts, maar uiteindelijk zijn leeftijd en voetbalkwaliteit uiteindelijk de doorslaggevende factoren voor deelname op de courts. Om mee te mogen doen, dien je in elk geval aan een van deze criteria te voldoen. Onbekenden vallen er vaak buiten (Cevaal & Romijn, 2011). Met name kinderen en jongeren uit de wijk sporten er en voor allochtone jeugd is het een wezenlijk alternatief voor het sporten bij een vereniging, waarbij het lidmaatschap geld kost (Breedveld et al., 2009).

2.2.2 Georg Simmel: Sociabiliteitstheorie (1949)

Georg Simmel (1858-1918) is een klassiek socioloog die vroeg in de twintigste eeuw veel onderzoek deed naar afstand en betrokkenheid in de metropool. Hij bestudeerde contactmechanismen op microniveau en constateerde dat ruimtelijke nabijheid sociale afstanden tegelijkertijd vergroot en verkleint. De dynamiek en drukte van de stad zorgen er volgens Simmel voor dat mensen van gelijke sociale status meer naar elkaar toe trekken. Tegelijkertijd concludeerde hij dat juist die diversiteit een middel kan zijn om nieuwe verbindingen aan te gaan, die hun oorsprong vinden in affectie en/of gedeelde belangen. Het zijn gedachten die binnen het hedendaagse wetenschappelijk discours nog altijd springlevend zijn (Putnam, 2000; 2007).

In een essay over sociabiliteit bespreekt Simmel het belang van ogenschijnlijk betekenisloze conversaties en informele ontmoetingen (1949). De eerste en

belangrijkste functie van ‘sociabiliteit’ is volgens Simmel dat het mensen een gevoel van verbondenheid geeft en daarmee dat ze deel uitmaken van een (sociale) groep. De tweede functie van sociabiliteit is ‘wat overblijft na de interactie’, dat wat ‘resoneert’ (Simmel: 255) en wat ons stimuleert om vervolginteracties met deze, nu significante anderen aan te gaan. Sociabiliteit levert ‘cultureel kapitaal’ op: zaken om over te praten, wat we met de ander gemeen lijken te hebben. De tweede opbrengst van sociabiliteit is ‘emotionele energie’, het affectieve of emotionele residu van de interactie, dat aan de basis ligt van de wens om de interactie op een later moment voort te zetten en te intensiveren, ervan uitgaande dat de ervaring een positieve was. Op deze manier wordt positief ervaren contact omgezet in een gevoel ergens bij te horen (‘sense of belonging’), hetgeen identiteit vormt en versterkt en een goed gevoel over jezelf en anderen geeft (Allan, 2005: 194). In deze opgebouwde betekenisvolle interacties bevestigen we haast spelenderwijs en nonchalant ons idee over de werkelijkheid. Sociabiliteit, een daad van wederkerigheid of speelse uitwisseling, beantwoordt, stelt Simmel, de vraag waarom mensen zich associëren met anderen (Simmel: 254, 255). Zijn antwoord luidt: in sociabiliteit is er geen hoger instrumenteel belang dan het plezier dat de participerende individuen ontlenuen aan de conversatie/ontmoeting, of aan de vorm van de interactie zelf. In ‘het spel’ van de sociabiliteit ontstaat als vanzelf een idee van ‘zelf’ – ontstaan uit en het product van de interacties die men met elkaar aangaat. Deze fundamenteel theoretische reflectie poog ik in deze studie te vertalen naar de ervaring van de spelers op de Cruyff Courts. Aanvullend en vernieuwend is daarbij de vraag welke beperkende of juist mogelijkheden scheppende rol de etnisch-culturele achtergrond van de spelers heeft in het aangaan van contact met elkaar. Sport valt onder de categorie van sociabiliteit, daar gezelligheid of tijdverdrijf hoofdbestanddelen ervan vormen. Te letten valt op het ongedwongen en informele karakter van het gesprek en de gegeneraliseerde reciprociteit – wederzijdse investeringen zonder er direct iets voor terug te verwachten (naar voorbeeld van Elling, 2004). In hoeverre vinden dergelijke gesprekken überhaupt plaats op en rondom het Cruyff Court in Overvecht? Genoeglijke gesprekken kunnen een resonerend effect hebben (Simmel, 1949). Vinden de jongeren elkaar ook buiten het court? Wat levert hen dat op? (Sociale) activiteit op het Cruyff Court is ogenschijnlijk triviaal, maar kan een atoom, een bouwsteen zijn voor een nieuw ervaren (gedeelde) identiteit en daarmee een ‘kick off’ voor meer harmonieus interetnisch contact in de wijk.

2.2.3 Robert Putnam: *bonding* en *bridging* binnen sociaal kapitaal (2000)

De kern van sociaal kapitaal is volgens Robert Putnam (2000) het volgende: sociale netwerken kunnen de productiviteit van een mens vergroten, net als een schroevendraaier (fysiek kapitaal) en onderwijs (menselijk kapitaal) dat kunnen. Sociaal kapitaal kent volgens Putnam verschillende varianten; die van *bonding* en *bridging* zijn de belangrijkste. Bonding gaat vooral over de interne cohesie van een sociaal hoofdzakelijk homogene groep. Met bridging doelt Putnam op de uitwisseling van en de solidariteit tussen leden van verschillende groepen. Ik wil kijken – met behulp van de door Martinović (2010) gehanteerde gradaties van interpersoonlijk contact – welke van deze factoren ik kan onderscheiden op de Cruyff Courts en in hoeverre deze samengaan met in- en uitsluitingsmechanismen op de velden. Leeftijd en voetbalkwaliteit, maar ook etniciteit en etnische identificatie lijken hierbij selectiecriteria (Van der Meij, 2008). Van der Meij beschrijft haar bevindingen zeer specifiek in een kwalitatief onderzoek, gedaan in Utrecht Overvecht. De *peergroup* die zij volgt, bestaat hoofdzakelijk uit Marokkaanse jongeren met een sterke interne cohesie die volgens haar onbewust berust op gelijke religieuze achtergrond. "Taal en religie spelen in het construeren van een cultureel compromis op basis van etniciteit, vaak een belangrijke rol" (Van der Meij, 2008: 27). Daarnaast spreekt van der Meij over zelfuitsluiting als uitsluitingscriterium. Zodra kinderen en/of jongeren merken dat ze niet voldoen aan het *cultureel compromis*⁷ van de actoren, besluiten ze van deelname af te zien. Na enige tijd tevergeefs te hebben gewacht op een uitnodiging tot deelname, of op eigen initiatief wanneer ze wel worden uitgenodigd (Van der Meij, 2008). Te bezien valt in hoeverre deze mechanismen werken op het Overvechtse Cruyff Court en wat de rol van de coaches is ten aanzien van in- en uitsluiting.

2.2.4 Robert Putnam: Constricttheorie (2007)

In zijn latere werk bouwt Putnam voort op het belang van bonding en bridging en voorziet hij het gros van de tot dan toe gedane onderzoeken naar de contacttheorie (Allport, 1954) en conflicttheorie (Blumer, 1958) van stevige kritiek. Dat ingroup- en outgroupattituden negatief correleren, is volgens Putnam een aanname die nooit

⁷ Er wordt gesproken van een cultureel compromis wanneer actoren in een gemeenschappelijke omgeving overeenstemming bereiken over de betekenisgeving van waarden binnen de sociale wereld waarin zij leven (Wimmer, 2002).

getoetst is. Allport, Blumer en diens volgelingen gingen er volgens hem simpelweg van uit dat, wanneer outgroupattituden negatief gemeten waren, ingroupattituden van diezelfde groep wel positief zouden zijn en vice versa. Putnam stelt dat de ingroup- en outgroupsolidariteitsmechanismen – daarmee doelt hij op bonding en bridging – onafhankelijk van elkaar, tegelijk, kunnen plaatsvinden. In de Verenigde Staten hebben blanken met meer niet-blanke vrienden ook meer blanke vrienden (Putnam, 2007) en uit onderzoek van Deelen (2011) in Utrecht blijkt dat jongeren tegelijkertijd meer interetnische contacten (bridging) en contacten met dezelfde etnische achtergrond (bonding) kunnen opdoen.

Veel onderzoeken hebben betrekking op de contact- en of conflicttheorie. De constricttheorie van Putnam (2007) is een relatief recente en het is daarom interessant uit te vinden in hoeverre deze betrekking heeft op de Nederlandse context.

2.2.5 Agnes Elling: driedimensionaal verklaringsmodel voor in- en uitsluitmechanismen in sport (2002)

In haar studie naar in- en uitsluitmechanismen in de sport (2002) verklaart Agnes Elling processen die daarop van toepassing zijn aan de hand van drie dimensies, die elk ook een boodschap hebben over sociale integratie en differentiatie. Ze onderscheidt de structurele, culturele en affectieve dimensie (zie tabel 1).

Tabel 1 (Elling, 2002)

	Structureel	Cultureel	Affectief
Insluiting	Participatie - institutionalisering - groepssamenstelling	Acceptatie - waarden en normen - beeldvorming	Identificatie - vriendennetwerken - betrokkenheid
Uitsluiting	Non-participatie	Discriminatie	Distantie

De verworven positie van een individu binnen de structurele dimensie bepaalt de mate van functioneren binnen de samenleving, in dit geval op het Cruyff Court in Utrecht Overvecht. De positie op het continuüm binnen de culturele dimensie maakt duidelijk hoe het individu denkt over waarden en normen, het accepteren van andere culturen en de beeldvorming hiervan. De affectieve dimensie, tot slot, kent het individu een positie toe binnen het spectrum van vriendschappen aangaan en betrokkenheid (Elling

& De Knop, 1998; Kösters, 2006), in het geval van deze studie bij de wijk Utrecht Overvecht.

Omdat in mijn onderzoek interetnisch contact (door sportdeelname) en mate van identificatie met anderen op basis van gedeelde interesses centraal staan, heb ik vooral gebruik gemaakt van de culturele en affectieve dimensie, die elk gebaseerd zijn op de contacttheorie van Allport (1954). Leidt interetnisch contact tot vriendschap tussen en acceptatie van mensen van verschillende etnisch-culturele achtergronden of is er juist sprake van een toename van sociale afstand? Agnes Elling wijst op het belang van sociaal kapitaal en, daaruit voortvloeiend, het belang van gevoel van betrokkenheid bij een groep. De vragen die uit dit kader voortkomen zijn voor mijn studie: hoever reiken de relaties binnen deze affectieve dimensie? Waardoor ontstaat sociale binding of juist sociale afstand?

2.3 Operationalisering

Martinović (2010) noemt interetnisch contact een belangrijke indicator voor sociale integratie. Twee aspecten waarmee zij contact operationaliseert zijn ook van belang voor mijn onderzoek: de frequentie van de interactie tussen mensen van verschillende etnische achtergrond in hun vrije tijd en het op bezoek gaan bij en het bezoek krijgen van leden van een andere etnische groep. Om de mate van contact te kunnen bepalen, is het ook belangrijk om verschillende gradaties van interetnisch contact te creëren. Om het overzichtelijk te houden en direct de belangrijkste vormen van contact te onderscheiden, houd ik drie gradaties van interetnisch contact aan. Daarvoor grijp ik terug naar de definities van *Casual Contact* en *Acquaintance* door Allport (1954) en de definitie van vriendschap van Elling (2004). *Casual contact*, oftewel terloops contact, vindt plaats op straat op het moment dat men elkaar groet. Dit is de eerste maat van contact. *Acquaintance*, iemand hebben leren kennen, is de basis voor de volgende maat. Hieraan heb ik het over en weer bezoeken van elkaar gekoppeld, bijvoorbeeld om iets te drinken of te eten. Tot slot bekijk ik (interetnische) vriendschapsrelaties: "Onderscheidend voor 'goede' vrienden zijn vrijwilligheid; informeel en persoonlijk contact dat meer expressief dan instrumenteel is en gegeneraliseerde reciprociteit" (Elling, 2004: 345).

Sociaal kapitaal is lastig te meten, doordat het begrip zoveel concepten omvat (Vyncke, 2009). Ik heb een aantal indicatoren geselecteerd waarmee ik uiteindelijk de

begrippen bonding en bridging heb gemeten: leeftijd, etnische achtergrond, religieuze achtergrond en opleiding. Interetnisch contact is onder meer te meten door observaties langs de velden. Wie sport er met wie en wat doen de Cruyff Court-gebruikers daarna? Speelden ze al samen voordat het court er was of zijn de relaties hierdoor geïntensiveerd? Omdat etnische achtergrond echter niet op het eerste gezicht meetbaar is, terwijl het wel van belang is voor dit onderzoek, meet ik in eerste instantie etnische achtergrond door interviews af te nemen. Uit deze interviews moet blijken welke etnische achtergrond participanten hebben, in hoeverre zij interetnische relaties hebben en hoe ze die ervaren. Daarbij is enig risico op sociale wenselijkheid – participanten zouden in de praktijk minder contact met mensen van andere etnische achtergrond kunnen hebben dan ze gedurende de interviews melden, omdat ze niet discriminerend over willen komen. De mate van sociale wenselijkheid is te beperken door en vertrouwensband op te bouwen met de participanten, nauwkeurig observeren en ouders te vragen naar de vormen van (interetnisch) contact die hun kinderen hebben.

3 Achtergrond Johan Cruyff Foundation

In dit hoofdstuk bespreek ik de Johan Cruyff Foundation, de organisatie die de aanleg van de Cruyff Courts is gestart. Er is aandacht voor de ontstaansgeschiedenis en de speerpunten van de stichting, de programma's en het Cruyff Court in Overvecht.

3.1 Achtergrondinformatie

Een op de drie Cruyff Courts in Nederland ligt in een krachtwijk. (Breedveld et al., 2009). Voor kinderen en jongeren met ouders of verzorgers met een kleine portemonnee is sporten en spelen op de Cruyff Courts een aantrekkelijk alternatief voor sporten bij een vereniging, waar het lidmaatschap geld kost. Er gaat extra aandacht uit naar kinderen en jongeren in achterstandsgebieden en kinderen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking (Breedveld et al., 2009).

Schematisch ziet het court eruit als op afbeelding 1. Een Cruyff Court wordt bij voorkeur gerealiseerd op een plek waar meerdere sporten mogelijk zijn, zoals bijvoorbeeld basketbal, tennis of atletiek, om zoveel mogelijk verschillende gebruikersgroepen aan te trekken (Breedveld, 2009; Cevaal & Romijn, 2012).⁸ De sportbuurtwerkers bieden activiteiten aan, waarvoor meerdere velden kunnen worden gebruikt (Cevaal & Romijn, 2012).

3.2 Programma's op de Cruyff Courts

De Johan Cruyff Foundation organiseert standaard twee grote evenementen op de Cruyff Courts: het Cruyff Foundation Community Program (CFCP) en Cruyff Courts 6 vs. 6. Ieder dragen ze op hun eigen manier bij aan de doelstelling van de Johan Cruyff Foundation: jeugd in beweging brengen. De programma's verdienen elk een korte toelichting.

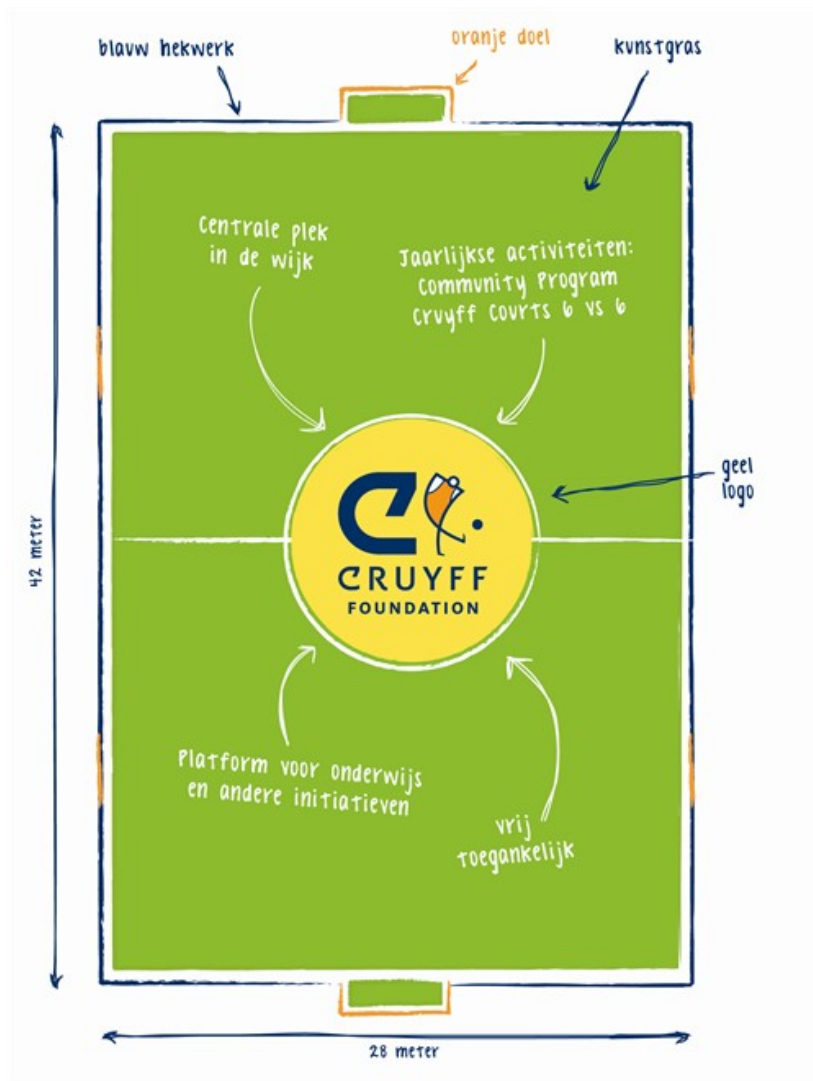
3.2.1 Cruyff Foundation Community Program

Vanaf 2007 organiseert de Johan Cruyff Foundation het CFCP (tot en met 2013: Meedoen, Leren, Winnen), dat jeugd tussen de 14 en 21 jaar de gelegenheid biedt in acht weken zelfstandig een evenement te organiseren voor jongeren uit de buurt

⁸ Hiertoe werkt de Johan Cruyff Foundation samen met de Richard Krajicek Foundation en de Nationale Basketball Bond.

Courtdansers

(Breedveld et al., 2009; Hemmes et al., 2011). Vaak wordt dit een 6 vs. 6-toernooi. Voor de begeleiders tijdens dit evenement, de Cruyff Foundation Coaches, gaat het

Afbeelding 1. Elk Cruyff Court heeft gemeenschappelijke kenmerken.

vooral om de persoonlijke ontwikkeling die de jeugdige organisatoren ermee doormaken en de normen en waarden, gebaseerd op de veertien regels van Johan Cruyff (afbeelding 2), die de Cruyff Foundation Coaches hen bijbrengen. Het Cruyff Foundation Community Program vermindert probleemgedrag op school, zoals spijbelen en kwesties met leraren. Tevens leidt het tot meer deelname aan activiteiten in de wijk (Hemmes et al., 2011).

Voor dit onderzoek zijn vooral van belang: de mate van mogelijkheden scheppende factoren voor contact van interetnische aard als gevolg van het Cruyff Foundation Community Program en 6 vs. 6, evenals het door de Johan Cruyff Foundation daaraan toegekende belang.

Afbeelding 2. De veertien regels van Johan Cruyff gelden als leidraad voor een Cruyff Foundation Coach. Het zijn regels die hij/zij naar eigen inzicht mag toepassen.

3.2.2 6 vs. 6-toernooi

Het Cruyff Court 6 vs. 6 is een toernooi waar twintigduizend kinderen van maximaal 12 jaar oud verspreid over vijftien landen aan meedoen. Elk land kent een eigen finale. Een van de veertien regels van Johan Cruyff staat tijdens dit toernooi centraal: heb respect voor de ander. Voor aanvang van elke wedstrijd schudden alle spelers de handen van de tegenstander en voor aanvang van het toernooi tekenen ze een respectspandoek. Ieder toernooi kent, behalve de eindoverwinnaar, het sportiefste team. Het team dat in aanmerking komt voor de Respect Award staat aan het einde van het toernooi bovenaan het respectklassement.⁹ De arbiters bepalen gezamenlijk aan de hand van hun ervaringen welk team de award krijgt.

Het toernooi wordt ook vaak georganiseerd als eindactiviteit van het Cruyff Foundation Community Program. Dan is het een op zichzelf staande, wijkgebonden activiteit en niet noodzakelijkerwijs verbonden aan de landelijke editie.

⁹ <http://www.cruyff-foundation.org/cruyff-courts-6-vs-6/>

3.3 Cruyff Court Overvecht

Het Cruyff Court aan de Marnedreef is onderdeel van een multifunctioneel sport- en spelterrein. Het court is aan de zuidzijde begrensd door een Krajicek Playground dat is ingericht als basketbalveld, met aan beide uiteinden van de lange zijde twee korven. Aan de zuidzijde van de Krajicek Playground bevinden zich ook enkele speeltoestellen.

Foto 1: Het Cruyff Court in Utrecht Overvecht. Welke vormen van interetnisch contact vinden er plaats en waaraan is dat toe te schrijven?

Een belangrijke partner voor de Cruyff Foundation in Utrecht en Utrecht Overvecht is Harten voor Sport. Deze organisatie levert buurtsportcoaches, die voor de kinderen en jongeren op het court en de playground sport- en spelactiviteiten organiseren en coördineren. Zij nemen ook sportmaterialen mee: vaak een voetbal, maar soms ook een basketbal, springtouw of trefbal.

4 Utrecht Overvecht

Dit hoofdstuk schetst de fysieke context waarin het Cruyff Court aan de Marnedreef zich bevindt. Het gaat dieper in op de Utrechtse wijk Overvecht en geeft informatie over de geschiedenis, bevolkingsopbouw, overheidsinterventies en eerder onderzoek gedaan in de wijk en toekomstplannen van de wijk.

4.1 Fysieke kenmerken

Utrecht Overvecht ligt van de tien wijken in Utrecht het meest noordelijk. De wijk is te verdelen in twee gedeelten: Overvecht Zuid en Overvecht Noord, die van elkaar gescheiden zijn door de Einsteindreef (gemeente Utrecht, 2015). Even ten zuiden van die grens bevindt zich het Cruyff Court.

Overvecht bestaat sinds 1961. De aanleg van de wijk moest de nijpende woningnood, ontstaan na de Tweede wereldoorlog, het hoofd bieden. Vanuit functionaliteits- en efficiëntieoogpunt werden er veel flats gebouwd, maar daarnaast was al vroeg aandacht voor Overvecht als ontmoetingsplek, waarbij parken en andere groenstroken een belangrijke rol spelen. "De wijk diende een overzichtelijke leefomgeving te bieden, waarin hechte sociale gemeenschappen zouden kunnen ontstaan" (Meurs et al., 2006: 17).

4.2 Bevolking en bevolkingsopbouw

De huizen in de wijk Overvecht boden op 1 januari 2015 onderdak aan 33.732 inwoners. (WistUdata, 2015). De kinderen en jongeren (4 tot en met 26 jaar) zijn onder de drie grootste etnische groepen als volgt verdeeld: 3805 Nederlanders, 3398 Marokkanen en 1167 Turken. Autochtone Nederlanders tussen de 18 en 26 jaar zijn er het meest: 2709 ten opzichte van 1096 4-17 jarigen).¹⁰

4.3 Overheidsinterventies

In 2007 startte toenmalig minister Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie het *Actieplan Krachtwijken: van Aandachtswijk naar Prachtwijk*, met als doel de

¹⁰ Hoewel er geen cijfers zijn die laten zien hoeveel studenten er in Overvecht wonen, is wel bekend dat het een populaire wijk is voor deze bevolkingsgroep (Utrecht, 2014) waarvan een aanzienlijk deel tussen de 18 en 26 is. Zij vormen niet de doelgroep van de Johan Cruyff Foundation.

maatschappelijke achterstanden weg te werken en de leefomgeving te verbeteren. Voorbeelden van die achterstanden zijn (ten opzichte van het landelijk gemiddelde): een lager gemiddeld jaarinkomen, minder werkenden, minder hoogopgeleiden meer criminaliteit en een lagere sociale cohesie. "Doel van het Actieplan Krachtwijken is om de 40 wijken binnen 8 tot 10 jaar om te vormen tot vitale, woon-, werk-, leer- en leefomgevingen waar het voor de bewoners prettig is om in te wonen en waarin mensen betrokken zijn bij de samenleving, een perspectief hebben op sociale stijging en participeren op de arbeidsmarkt en waar mensen met uiteenlopende etnische en levensbeschouwelijke achtergronden de bereidheid hebben om elkaar als mede-eigenaren van de wijk of de buurt te accepteren" (Bemer et al., 2011: 13).

Een van de veertig betrokken wijken was Utrecht Overvecht. Daarvoor waren verschillende oorzaken. Overvecht herbergde in 2007 het hoogste percentage laagopgeleiden van de stad: 47,2 procent (gemeentelijk gemiddelde 25,1 procent). Uit de meest recente meting blijken beide percentages lager, maar in 2014 huisvest Overvecht procentueel nog altijd bijna twee keer zoveel laagopgeleiden als het gemeentelijk gemiddelde (34,1 procent om 19,3 procent; WistUdata 2015). Verder kent de wijk het hoogste percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt (46,7 procent) en dat overlast van jongeren ervaart (39,6 procent). Het rapportcijfer voor sociale cohesie is het laagst in de wijk: 4,8. Er is in Overvecht van alle Utrechtse wijken dus het minst sprake van sociale samenhang.

Deze cijfers hebben geresulteerd in een gemeentelijk ambitieprogramma voor de wijk, waarbij tussen 2014 en 2018 een drietal speerpunten gelden: het vergroten van de (arbeids)kansen voor jeugd tot en met 23 jaar, de sociale samenhang en ontmoeting bevorderen en de leefbaarheid en ervaren veiligheid in de wijk verbeteren (Utrecht, 2014).

5 Methoden

Dit onderzoek heeft als doel een specifiek deel van de belevingswereld van kinderen en jongeren op en rondom het Cruyff Court aan de Marnedreef in Utrecht Overvecht inzichtelijk te maken en concrete factoren vast te stellen die een rol spelen bij gevonden vormen van interetnisch contact of het ontbreken daarvan. Om die doelstelling te realiseren, heb ik in deze studie de traditie van een interpretatieve benadering van sociaal handelen omarmd. Ik heb de leefomgeving van kinderen en jongeren opgezocht, om vanuit hun perspectief te leren kijken en zo de keuzes die zij maken te leren begrijpen (Boeije, 2005).

Om zoveel mogelijk zicht te krijgen op en inzicht te krijgen in de van belang zijnde mechanismen bij interetnisch contact, is een gevalstudie als deze een welkome kwalitatieve methode. Daarbij heb ik gefocust op concrete processen en de betekenissen die deze processen hebben voor betrokkenen (Boeije, 2005). Data voor dit onderzoek zijn verzameld middels participerende en reguliere observatie, aantekeningen in een digitaal logboek, tientallen informele gesprekken, aangevuld met semigestructureerde interviews met sleutelfiguren. Elk van deze methoden licht ik afzonderlijk toe.

De dataverzameling heeft plaatsgevonden tussen 6 april, het begin van het buitenseizoen van de lokale partners van de Johan Cruyff Foundation, en 6 juni 2015, de dag waarop een groep kinderen uit Utrecht Overvecht (tussen de 10 en 12 jaar) de landelijke finaleronde van het 6 vs. 6-toernooi heeft gehaald. Ik heb wekelijks geobserveerd en geparticipeerd op vaste dagen (woensdag, vrijdag, zondag en minder regelmatig maandag), maar ook op de andere dagen van de week heb ik het court bezocht, om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen van het publiek dat het court aantrekt. Op maandag en woensdag vinden er gedurende het buitenseizoen door de sportbuurtwerkers georganiseerde activiteiten plaats en vrijdag en zondag zijn in deze periode dagen dat het court drukbezocht is.

Dataverzameling en data-analyse zijn elkaar afwisselende processen geweest (vgl. Boeije, 2005), om de kwaliteit van de beantwoording van de onderzoeksvraag te waarborgen en gevonden sporen te verkennen. Dit draagt bij aan het exploratieve karakter van het onderzoek (Boeije, 2005). Een voorbeeld van die richtinggeving is te lezen in de volgende paragraaf.

5.1 Selectie van onderzoekseenheden

De criteria voor de selectie van onderzoekseenheden zijn gedurende het onderzoek gewijzigd. Aanvankelijk koos ik voor de studie van jongeren tussen de 14 en 21 jaar. Omdat de aanwezige gebruikers voor een belangrijk deel echter bestaan uit 10- tot 21-jarigen, is de leeftijdsrange hieraan aangepast.

De voor de interviews genomen steekproef is een doelgerichte, omdat deze participanten aan een aantal voorwaarden dienen te voldoen: uit observaties bleken de oudere jongeren (vanaf 17 jaar) meer spraakzaam te zijn en reflectievermogen te hebben op het eigen handelen. Hierdoor heb ik ervoor gekozen de formele interviews bij jongeren vanaf 17 jaar af te nemen. Eenmalig heb ik gesproken met een 14-jarige participant. Hij werd vergezeld door een 20-jarige participant zodat ze op elkaar konden reageren. Door de selectie van onderzoekseenheden is de steekproef niet statistisch representatief en zijn er geen hypothesen getoetst. Doordat de groepen bij betreding van het onderzoeksveld reeds gemengd zijn en er geen sprake is van een interventie, heb ik ook geen voor- en/of nameting gedaan.

5.2 Participerende en reguliere observatie

De participerende en reguliere observaties hebben plaatsgevonden op en rondom het Cruyff Court in Utrecht Overvecht. De participatie heeft voornamelijk plaatsgevonden binnen de lijnen van het court, wanneer ik meedeed aan verschillende voetbalactiviteiten (zie hoofdstuk 6, paragraaf 1.3 voor een beschrijving van de activiteiten op het court). Tijdens de reguliere observatie bevond ik mij fysiek buiten maar wel rond het court. De data van reguliere observaties heb ik zowel binnen als buiten de lijnen ervan verkregen.

In totaal zijn er 31 observatiemomenten geweest. Vaste observatiemomenten waren woensdag vanaf 15:30 uur, vrijdag vanaf 17 uur en zondag vanaf 13 uur. De eindtijden waren telkens afhankelijk van de gebruiksintensiteit van het Cruyff Court en duurden minstens twee uur en maximaal vijfeneenhalf uur. Op woensdag was er een sportbuurtwerker van Harten voor Sport aanwezig, waardoor ik zijn rol voor de kinderen en jongeren heb kunnen bestuderen. Vrijdagavond was de drukste avond en zondagmiddag was het gebruikersprofiel het meest variabel: telkens verschillende buurtkinderen en -jongeren, maar ook bezoekers van buiten de wijk maakten dan gebruik van het veld. Minder regelmatig observeerde ik op maandagmiddag en -

avond (sportbuurtwerker aanwezig) en zaterdagavond (veel gebruikers). Aan de hand van de observaties en informele gesprekken heb ik open codes en *sensitizing concepts* (Boeije: 47) aangebracht, teneinde een begrippenkader te ontwikkelen dat het onderzoeksmateriaal dekt (Boeije: 88).

De data uit de reguliere en participerende observaties vormden de basis voor de resultaten van dit onderzoek. Ik heb aandacht besteed aan de interactievormen tussen de participanten op en rondom het Cruyff Court, de leeftijd en etnische achtergrond van de participanten op en rondom het Cruyff Court, de typen activiteiten op en rondom het Cruyff Court, de aanwezige regels tijdens de activiteiten en de totstandkoming ervan op en rondom het Cruyff Court, de aanwezige in- en uitsluitingsmechanismen op het Cruyff Court, de inhoud van de gesprekken tussen de participanten op en rondom het Cruyff Court, de grootte van de groepen en hoeveelheid individuen die naar het court komen, de frequentie en tijdstippen van de komst van de kinderen en jongeren naar het court, de kleding die zij dragen wanneer ze naar het court komen, de spullen die ze meebrengen naar het court en de aanwezigheid en de rol van ouders en/of verzorgers bij het court. Mede door op deze kenmerken te letten, heb ik een beeld gekregen van het eerder in dit hoofdstuk beschreven specifieke deel van de belevingswereld van de kinderen en jongeren. De kenmerken zeggen elk iets over hun overwegingen en keuzes voor omgang met bepaalde mensen, onderwerpen waarover ze spreken en waarmee of met wie ze zich identificeren. Veel kinderen en jongeren dragen een voetbalshirt van een bekend land of een bekende club, omdat ze zich ermee of een speler ervan identificeren (zie hoofdstuk 6, paragraaf 6.1.1). De manier waarop mensen zich kleden is een afspiegeling van de identiteit (Palmaerts, 2007).

5.3 Informele gesprekken

Ik heb 61 informele gesprekken¹¹ gevoerd met aanwezigen op en rondom het Cruyff Court: kinderen, jongeren, ouders, verzorgers, buurtbewoners en ordehandhavers. Onder buurtbewoners vallen diegenen die geen directe link hebben met iemand op of rond het court. Onder ouders of verzorgers versta ik in het onderzoeksveld diegenen die een directe link hebben met een aanwezig(e) kind of jongere op het court. Aan de hand van een beknopte topiclijst (zie bijlage op pagina 64) heb ik informatie

¹¹ De gesprekken vonden plaats op en rondom het court, vaak zonder dat ik duidelijk maakte onderzoeker te zijn.

ingewonnen over onder meer de leeftijd, etnische achtergrond en frequentie van de aanwezigheid op en/of rond het court van de participant, het type activiteiten van de participant op het court en het gezelschap waarin hij zich op en buiten het court bevindt.

Van de informele gesprekken heb ik achteraf aantekeningen gemaakt in Evernote, software voor mobiele telefoons, tablets en pc's dat verschillende mogelijkheden biedt om aantekeningen te maken en te organiseren. Uit eigen ervaring blijkt dit een programma dat beter past bij de gehanteerde dataverzamelingwijze. Ik heb er aantekeningen in gemaakt op mijn telefoon. De jongeren maken immers zelf ook veelvuldig gebruik van een mobiele telefoon en daarmee valt de aanwending ervan minder op dan wanneer ik een analogo logboek zou hebben gebruikt. Dat zou de attitude van de onderzoekseenheden structureel hebben aangetast, terwijl voor dit onderzoek het belang van analyse in de natuurlijke habitus van de participant belangrijk is.

5.4 Semigestructureerde interviews

De semigestructureerde interviews waren aanvullend op de observaties en informele gesprekken op en rondom de courts. Zij dienen ter verduidelijking van de mechanismen in de leefwereld van de kinderen en jongeren op en rondom het Cruyff Court en ter verduidelijking van de overwegingen van begeleiders van de spelers op het court en de naastgelegen playground. Ik heb voor deze aanpak gekozen vanwege zowel de structuur als flexibiliteit die de interviewmethode biedt. De structuur van een topiclijst met enkele vooraf opgestelde vragen biedt houvast voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Tegelijkertijd is het met dit type interviews mogelijk af te wijken van de vragenlijst indien de door de participant spontaan aangesneden thema's relevant genoeg zijn (Junghans et al., 2015).

De tijdens de interviews door mij aangenomen rollen zijn naar voorbeeld van Jeanine Evers (2007). De gedeeltelijk afstandelijke interviewer is daarbij de meest aangenomen, rol, maar "deze indeling moet uiteraard worden opgevat als een continuüm" (2007:41). Gedurende het interview heb ik bewust gekozen voor de mate waarin ik emoties toonde en meeleefde. Hierin hebben de houding van de participant en de mate waarin hij zich op zijn gemak voelde een rol gespeeld.

5.4.1 Voor- en nadelen

De afname van interviews heeft voor- en nadelen. Het is mogelijk om in relatief korte tijd veel te weten te komen van een participant en/of de organisatie waar hij/zij voor werkt. Daarnaast is het interview geschikt om persoonlijke motieven en overwegingen te achterhalen, die niet volledig uit observaties te destilleren zijn. Tot slot is het interview een voordelig middel geweest om informatie te controleren die ik verkregen heb uit observaties en informele gesprekken. Zo blijkt er tot op zekere hoogte sprake te zijn van een discrepantie tussen wat de participanten zeggen wat ze doen en wat ze daadwerkelijk doen (zie hoofdstuk 6, paragraaf 2.2).

Het risico op sociaal wenselijke antwoorden kan een nadelig gevolg van de interviewmethode zijn. Sommige van de in interviews besproken onderwerpen zouden als delicaat kunnen worden ervaren, zoals de al dan niet aanwezige voorkeur voor omgang met personen van een bepaalde etnische en/of religieuze achtergrond. Zoals in de resultatensectie te lezen is (zie hoofdstuk 6, paragraaf 2.2), hebben de participanten en respondenten meestal aangegeven geen onderscheid te maken tussen mensen, van welke kleur of achtergrond dan ook. Er is een kans dat er sociaal wenselijke antwoorden gegeven zijn op vragen tijdens de interviews. Om het risico hierop te beperken heb ik geprobeerd de participanten tijdens het interview zoveel mogelijk op hun gemak te stellen. De semi-formele setting bleek een setting waaraan de meeste participanten niet gewend waren: ze gedroegen zich meer behoudend dan in hun natuurlijke omgeving. Daarom heb ik geprobeerd zoveel mogelijk van hun ongemak weg te nemen door vooraf over in het geheel andere onderwerpen te spreken. Ook liet ik na afkondiging van het interview de opname doorgaan. In sommige gevallen ging de *interviewmodus* uit bij de participanten, waarna ze het gevoel leken te krijgen meer vrijuit te kunnen spreken.

Tot slot bestaat de kans op vertraging van het dataverzamelingsproces als gevolg van de afname van interviews. In sommige gevallen moet je meermaals een afspraak maken met een participant voordat het interview daadwerkelijk plaatsvindt.

5.5 Analyse

De analyse van de observatieverslagen, informele gesprekken en semigestructureerde interviews heeft plaatsgevonden in NVivo, een kwalitatief data-analyseprogramma. De in Evernote gemaakte aantekeningen heb ik direct hierin geïmporteerd, waarna

verdere interpretatie met behulp van de opgestelde *sensitizing concepts* mogelijk werd. De volgende begrippen hebben me handvatten geboden om de gevonden categorieën na de eerste twee weken uit te diepen: in- en uitsluitingsmechanismen, activiteiten op het court, etniciteit, leeftijd, opleiding en relaties. De analyse van de interviewtranscripties vond in zijn geheel plaats in NVivo. Met behulp van codes heb ik de tekst kunnen interpreteren en analyseren. In dit onderzoeksverslag zijn relevante passages uit de interviews toegevoegd, om de gedane observaties te illustreren.

Na de eerste analyse heb ik een coderingschema gemaakt, met behulp waarvan ik bij elkaar passende interviewtranscripties en observatieverslagen heb gegroepeerd. De belangrijkste categorieën die in de interviews naar voren zijn gekomen, zijn: belang van interetnisch contact, ervaringen met interetnisch contact, voorkeuren bij het hebben van interetnisch contact, betrokkenheid bij de wijk, (benodigde eigenschappen van) begeleiders op het Cruyff Court en omgangsvormen op het Cruyff Court. Deze en meer categorieën komen ter sprake in het volgende hoofdstuk.

6 Resultaten

Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag welke vormen van interetnisch contact er plaatsvinden op en rondom het Cruyff Court aan de Marnedreef in Utrecht Overvecht, wat dit contact voor de betrokkenen betekent en aan welke factoren de gevonden vormen van contact zijn toe te schrijven. In dit hoofdstuk beschrijf ik de resultaten en maak ik waar mogelijk een koppeling met bestaande literatuur.

In paragraaf 6.1 beschrijf ik de belangrijkste achtergrondvariabelen: het gebruikersprofiel van het Cruyff Court, de tijdstippen waarop de verschillende gebruikersgroepen op het court te vinden zijn, de typen activiteiten op het court, de aanwezige regels op het court en de implementatie daarvan.

Paragraaf 6.2 vang ik aan met een korte herhaling van de door Allport (1954) en Elling (2004) gedefinieerde vormen van contact (6.2.1), om daarna te stellen dat er geen of nauwelijks vriendschappen ontstaan op het Cruyff Court aan de Marnedreef (2.2). Ook bespreek ik de overwegingen die bezoekers daarbij maken (2.3), waarna in paragraaf 2.4 duidelijk wordt wat de gevonden voorwaarden zijn voor een geslaagde interetnische ontmoeting. Van een geslaagde interetnische ontmoeting spreek ik wanneer er op het Cruyff Court een vorm van interactie is waarbij wederzijdse acceptatie plaatsvindt. Tot slot rapporteer ik in deze paragraaf de aanwezige in- en uitsluitmechanismen (2.5).

Paragraaf 6.3 beschrijft de gevonden rol van het Cruyff Court in de wijk Utrecht Overvecht (6.3.1), de ervaringen van gebruikers (6.3.2) en de rol van begeleiding op het court (6.3.3). Elk hoofdstuk eindigt met een tussentijdse conclusie.

6.1 Achtergrondvariabelen

In paragraaf 6.1.1 beschrijf ik de belangrijkste achtergrondvariabelen: het gebruikersprofiel van het Cruyff Court, de tijdstippen waarop de verschillende gebruikersgroepen op het court te vinden zijn, de typen activiteiten op het court, de aanwezige regels op het court en de implementatie daarvan.

6.1.1 Gebruikersprofiel

De gebruikers van het Cruyff Court weerspiegelen deels de samenstelling van de wijkbevolking (WistUdata, 2015; zie hoofdstuk 4 paragraaf 4.2). Het gros van de

bezoekers – kind, jongere en volwassene – is van Marokkaanse afkomst. Dat blijkt uit observaties en gesprekken met de bezoekers aldaar. Het gros van de bezoekers draagt een voetbalshirt van hun favoriete club, vaak FC Barcelona of Real Madrid. Heel vaak staat er een naam van hun idool op de achterzijde van het shirt.

De groep waar de Johan Cruyff Foundation extra aandacht aan besteedt (zie hoofdstuk 3 paragraaf 3.2) is in groten getale aanwezig op het court. Dat komt niet in de laatste plaats doordat Utrecht Overvecht een Aandachtswijk is. Ook jongeren zien de kansen die het Cruyff Court hen biedt, getuige het volgende citaat van een twintigjarige Marokkaanse bewoner van Overvecht.

Interviewer: "Hoe is dat op de Cruyff Court? Wat is daar belangrijk, als je aan het voetballen bent?"

Ayoub: "Je kan daar geen kampioen worden, of een prijs meenemen of wat dan ook. Maar, eh, vooral voor de jeugd, wat ik eigenlijk net wou zeggen. Het is niet voor iedereen mogelijk om contributie te betalen, of voetbalschoenen te kopen of wat dan ook. En de Cruyff Court biedt de jongens toch wel de mogelijkheid om hun sport te beoefenen op een hele goedkope manier."

Het bezoekersprofiel van het Cruyff Court komt overeen met resultaten uit de kwantitatieve meting van Cevaal en Romijn (2012), waarbij 86 procent van de bezoekers tussen de 2 en 20 jaar oud is en 63 procent van allochtone afkomst is. Op het Overvechtse Cruyff Court komen hoofdzakelijk Marokkanen, maar ook Turken zijn goed vertegenwoordigd. In mindere mate zijn er Afghanen en autochtone Nederlanders. Tijdens de dataverzameling heb ik er ook jongens van Surinaamse, Antilliaanse, Ghanese, Estse, Eritrese en Congolese afkomst zien spelen, maar deze groepen waren veruit in de minderheid. Het is niet uit te sluiten dat er gebruikers met een andere etnische achtergronden komen, maar door mijn onderzoeksmethode ben ik gebonden aan de momenten dat ik op het court heb geobserveerd.

6.1.2 Tijdstippen

De toegankelijkheid van het Cruyff Court gaat samen met de aan- en afwezigheid van daglicht, aangezien er geen kunstmatige verlichting aanwezig is. Een hek van ongeveer een meter hoog sluit het Cruyff Court van de omgeving af. Doordat het nooit op slot gaat, zou iedereen in principe 24 uur op het court kunnen zijn. Wanneer

het licht is, vindt er een variëteit aan activiteiten plaats. Met name wanneer het einde van het schoolseizoen nadert en de buitentemperatuur stijgt, maken omliggende scholen gebruik van het veld, grotendeels vanaf 12 uur. Meerdere basis- en middelbare scholen zijn minder dan een kilometer loopafstand verwijderd van het court. Is het door anderen bezet op het moment dat de leraar met zijn leerlingen arriveert, dan sport hij met zijn kinderen op het naastgelegen Krajicek Playground of grasveld.

De gebruikersaantallen kennen piek- en dalmomenten. De populairste tijdstippen zijn op doordeweekse dagen vanaf 16 uur en in het weekend vanaf 13 uur. Dat wat veel participanten zeggen ("we spelen totdat het donker wordt"), blijkt niet uit observaties. Wel vindt er een snelle doorloop plaats en is, op momenten dat het niet regent en/of het niet te koud is, het court doordeweeks vanaf 16 uur en in het weekend vanaf 15 uur vrijwel non-stop bezet. Tot de schemer aanvangt. Tot etenstijd (18, 19 uur) zijn er kinderen tot 12 jaar aanwezig, terwijl vanaf 16/17 uur de eerste jongeren vanaf 15 jaar binnendruppelen. Soms komen gebruikers terug, nadat ze bijvoorbeeld langs huis zijn gegaan om te eten.

6.1.3 Activiteiten

Het type activiteiten valt uiteen in een ongeorganiseerd deel (zonder aanwezige professionele begeleiders) en een georganiseerd deel (met aanwezige begeleiders; een sportbuurtwerker of gymdocent).

De activiteiten op het Cruyff Court zijn tijdens de uren zonder aanwezige professionele begeleiding nagenoeg alleen voetbalvarianten. De meest voorkomende is wat de gebruikers noemen *partijtje*, waarbij twee teams van gelijke grootte het tegen elkaar opnemen. Zijn er genoeg deelnemers voor meerdere teams, dan wisselen de teams elkaar af. (zie paragraaf 6.1.4) Wanneer er twee of maximaal vier gebruikers zijn, spelen de gebruikers *doelen* of *zestienen*. De eerste is een één-tegen-één- of twee-tegen-twee-partijvorm, waarbij het bedoeling is van eigen helft in het doel van de tegenstander te schieten. De laatste draagt de titel van het spel zoals het op een voetbalveld voor volwassenen gespeeld wordt, waarbij alleen vanaf buiten het zestienmetergebied op doel geschoten mag worden. Als de schutter scoort, blijft de keeper staan en als de schutter mist, moet hij de plaats van de doelman innemen en omgekeerd. Zijn er meer dan vier, maar niet genoeg voor een partijtje, dan spelen de

gebruikers *tien*, waarbij van dichtbij gescoord mag worden, zo lang de veldspelers elkaar een van tevoren vastgesteld aantal keer de bal door de lucht aanspelen.

Vier uur per week, gedurende het buitenseizoen van 1 april tot en met 10 juli 2015, is er een sportbuurtwerker aanwezig van Harten voor Sport. De sportbuurtwerker faciliteert verschillende spelvormen, afhankelijk van wat hij meebrengt: een voetbal behoort het vaakst tot zijn sportmateriaalarsenaal. Daarnaast brengt hij regelmatig tennisrackets, een trefbal en een springtouw mee. Voor de activiteiten gebruikt hij zowel het Cruyff Court als de naastgelegen Krajicek Playground. De sportbuurtwerker in Overvecht geeft aan dat er op het sportterrein in Kanaleneiland, waar ook een Cruyff Court en een Krajicek Playground aangelegd zijn, de opties voor activiteiten groter zijn door de aanwezigheid van een berghok.

Een niet vooraf bepaald aantal uren per week in de lente zijn het gymleraren van basis- en middelbare scholen die het Cruyff Court met hun leerlingen gebruiken. Hoofdzakelijk voor een partijvorm voetbal, maar soms is er een externe partij die een bijzondere sport faciliteert in samenwerking met nabijgelegen scholen. Dit kan bijvoorbeeld BMX zijn, een fietssport waarbij gebruikers een speciaal parcours dienen af te leggen.

6.1.4 (On)geschreven regels

Net als bij de beschrijving van de typen activiteiten, zijn de aanwezige (on)geschreven regels te verdelen in een ongeorganiseerd en georganiseerd gedeelte. In beide gevallen zijn er spel- en omgangsregels, maar bij aanwezigheid van een begeleider zijn deze duidelijker afgebakend. Deze begeleider kan in het geval van een ongeorganiseerde samenkomst ook een ouder, verzorger of andere volwassene zijn.

Bij een ongeorganiseerde samenkomst maken de gebruikers gezamenlijk de spelregels, maar bespreking ervan gebeurt niet altijd vooraf. In een partijvorm bepalen de spelers vaak gedurende de wedstrijd *tot hoeveel* er gespeeld wordt: hoe vaak een van de twee partijen scoren moet om te winnen. Een *potje* kan ook plots aflopen, bijvoorbeeld wanneer een van de spelers besluit naar huis te gaan.

In deze studie zijn omgangsvormen en daaraan verbonden (on)geschreven regels van groot belang. Het veertien regels-bord van Johan Cruyff (aanwezig op elk Cruyff Court, zie pagina 25), met daarop aandacht voor de volgens de stichting belangrijkste spel- en omgangsregels speelt hierbij een rol, al is moeilijk vast te stellen wat deze rol precies inhoudt. De kinderen en jongeren op het Cruyff Court

geven aan van het bestaan van het bord af te weten en ook een grof idee te hebben van de inhoud ("iets met respect voor elkaar enzo", "er staan regels op voor hoe je met elkaar moet omgaan", "over samenspelen"), maar kijken er niet naar, noch bespreken zij de regels onderling op of rond het veld. Het veertien regels-bord is de enige vorm waarin omgangsregels formeel zijn vastgelegd.

De overige regels zijn omgangsvormen met een informeel karakter. Bekenden groeten elkaar met een *boks* en/of een korte verbale groet, waarna het voetbalspel begint. De begroetingen vinden ook tijdens de wedstrijd plaats tussen kinderen en jongeren die elkaar kennen, waarvan de een bezig is aan een wedstrijd terwijl de ander juist arriveert. Voornamelijk kinderen en jongeren die elkaar kwalificeren als vrienden begroeten elkaar.

6.1.5 Conclusie

Het gebruikersprofiel is etnisch divers en komt overeen met de bevolkingssamenstelling in Overvecht: de grootste bezoekersgroepen zijn Marokkanen en Turken. Kinderen en jongeren tussen 10 en 21 jaar zijn het vaakst en langst aanwezig op het Cruyff Court. Doordeweeks vanaf 16 uur en in het weekend vanaf 13 uur is het Court vrijwel non-stop bezet tot het donker is. Er vinden vooral voetbalactiviteiten plaats, waarvan *partijtje* de meest voorkomende spelvorm is. Een functionaris, volwassene, ouder of verzorger heeft invloed op met name de omgangsregels en de logistieke planning van het spelverloop.

6.2 Interetnisch contact

In deze paragraaf bespreek ik de rol die interetnische verhoudingen op het Cruyff Court in Overvecht spelen. Ook benoem ik de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming ervan.

6.2.1 Onderscheid typen contact

De drie vormen van contact die ik onderzocht heb zijn afkomstig van Allport (1954) en Elling (2004): *casual contact*, *acquaintance* en vriendschap. Zie hoofdstuk 2 paragraaf 2.3 voor een definitie. Alle drie contactcondities komen voor in interetnische vorm op en rondom het Cruyff Court in Utrecht Overvecht.

6.2.2 Overwegingen die bezoekers daarbij maken

Op het Cruyff Court is voetballen voor de kinderen en jongeren het belangrijkste. Het is de reden dat ze daar komen. Er zijn er condities te onderscheiden waaronder gebruikers de voorkeur hebben te spelen. Gebruikers zijn het meest tot spelen geneigd wanneer er vrienden en/of familieleden aanwezig zijn. De etnische achtergrond van de medespelers is volgens de meeste participanten niet relevant, wanneer ze voetballen. Er is echter sprake van een discrepantie tussen wat veel gebruikers zeggen dat ze doen en wat ze daadwerkelijk doen, blijkt uit onderstaand observatieverslag.

*Er is een vijf-tegen-vijf gaande. Een Ghanese man arriveert met bal, uitgedost in Chelsea-shirt. Behoudens een landgenoot die hem groet op het veld, is er geen aandacht voor hem. Hij wacht geduldig zijn beurt af; de grillen van het court lijkt hij te kennen. Wanneer de bal hoog ver over het hek geschoten wordt, is er aanleiding voor overleg. Er zijn vijftien jongens en mannen die willen spelen, dus er kunnen drie teams worden gemaakt. Met het voorstel van een Afghaanse man te *poten*¹² om partijen te kiezen, stemt iedereen in. Hardop, of stilzwijgend. Er lijkt in elk geval niemand aanwezig met bezwaren op deze methode. De partijen die ontstaan, lijken organisch te worden gekozen, maar waren al voorbestemd. Een groep vrienden van het nabijgelegen Trajectum College belandt bij elkaar in een team, evenals een groep Afghaanse collega's. De Ghanese mannen zijn de komende wedstrijden verbonden aan een 10-jarige Marokkaan, een 18-jarige Est en aan mij: de drie die op voorhand niet tot een groep behoorden.*

Het bovenstaande fragment bevat veel van de in de literatuur reeds beschreven mechanismen. Sociale integratie kan ook op het Cruyff Court aan de Marnedreef samengaan met sociale fragmentatie (Elling, 2002) en blijkbaar hebben sporters op dit veld ook behoefte met diegenen om te gaan waarmee ze iets gemeen hebben (Krouwel en Boonstra, 2001; Gijsberts & Dagevos, 2005; Ramsahai, 2008; Riele & Schmeets, 2010).

¹² *Poten* is een manier om teams te kiezen. Zoveel mensen als er teams zijn, nemen tegenover elkaar plaats en zetten beurtelings de hiel van de ene voet tegen de tenen van de andere, totdat ze op elkaars voeten belanden. De bovenste mag als eerste een teamgenoot kiezen, die daaronder als tweede, enzovoort. Zodra iedereen gekozen is, kan of kunnen de wedstrijd(en) beginnen.

Courtdansers

Een 17-jarige Turkse jongen, die zichzelf ziet als "een jongen van de wijk" en "minstens drie keer per week op de Cruyff" voetbalt, bevestigt het belang van het delen van een kenmerk met vrienden. Interesses en hobby's in zijn geval.

Interviewer: "Je gaat veel om met Marokkaanse jongens, is dat toeval?"

O: "Nee, niet helemaal. Ze zijn gewoon hartstikke toffe gozers, met wie ik ben opgegroeid. Dan ga je automatisch met elkaar om. Turks of Marokkaans of wat dan ook; maakt niet uit."

Interviewer: "En waarom zijn de jongens, die jij nu als vriend hebt, waarom zijn dat jouw vrienden? Wat heb je gemeen met ze?"

O: Ja, hoe zal ik het zeggen. We zijn samen opgegroeid, ten eerste, dus we kennen elkaar heel lang. We delen dezelfde interesses, we kijken veel voetbal samen. Soms kijken we met zijn allen voetbal bij iemand thuis, bijvoorbeeld bij mij of bij een ander. Champions League."

Het volgende citaat laat zien dat dezelfde jongen ook vrienden heeft met andere etnische achtergronden dan de Marokkaanse. De bepalende factor voor met wie hij frequent omgaat is niet van sociale maar van geografische aard.

O: "Ik heb wel Surinaamse vrienden, Turkse vrienden en zo. Maar daar ga ik minder mee om, omdat ik vooral in de wijk ben. En die wonen wat verder, Kanaleneiland en Ondiep en zo. Dus ga je vooral met Marokkaanse jongens om in de buurt. Dus vandaar."

Interviewer: "En waarom zoek je hen niet zo vaak op?"

O: "Gewoon, is makkelijker zo toch. Alles wat ik wil heb ik hier in de buurt."

De op dit gebied gevonden resultaten komen overeen met Putnams Constricttheorie, die stelt dat bonding- en bridgingsmechanismen tegelijk kunnen plaatsvinden (Putnam, 2007; Deelen, 2011). Uit deze studie blijkt wel dat er voorwaarden zijn waaronder deze mechanismen plaatsvinden. Daarover meer in paragraaf 6.2.4.

Behalve vrienden spelen familieleden graag onder elkaar op het Cruyff Court. Vaak zijn broertjes er samen te vinden, als ze behoefte hebben om "buiten te spelen", "buiten te zijn", of "te sporten". Ze maken het elkaar makkelijker anderen te ontmoeten op het court, doordat ze deels een verschillend netwerk hebben. Ze bezoeken een andere school of klas, voetballen bij een andere vereniging en/of gaan

Courtdansers

ieder om met leeftijdsgenoten. Voor een 14-jarige jongen van Marokkaanse afkomst is de aanwezigheid van familieleden zelfs een vereiste om te spelen.

"Ik speel hier niet zo vaak, alleen met mijn neefje. Hij speelt wel veel hier. Ik ben meer met islam bezig, eh, met de eh, Koran lezen en zo."

Tot slot blijkt het Cruyff Court voor de wijkbewoners een middel om voetbal spelen, terwijl voetbal spelen of aldaar erover praten middelen zijn om plezier te maken. Zie het volgende observatieverslag ter illustratie.

Vrijdagavond, een van de drukste avonden op het court. Vijf jongens (vier Marokkaans, een Turks), die elkaar kennen van het nabijgelegen Trajectum College, nemen elkaars FIFA Ultimate Team¹³-teams door. Ze discussiëren over wie het beste team heeft, terwijl ze wachten tot ze aan de beurt zijn voor de volgende vijf-tegen-vijf-wedstrijd. Eser, een 15-jarige Turk, vraagt vier Marokkaanse leeftijdsgenoten of zij het filmpje "Karakaka" kennen. Hij zoekt het op zijn telefoon en ze kijken ernaar, waarna de drie (inclusief Eser) die het goed hebben kunnen zien op het kleine scherm grinniken en enkele keren "Karakaka" zeggen. Daarna vragen ze zich hardop af wat de stand is bij het huidige partijtje en of ze al aan de beurt zijn. Dat is nog niet het geval. Er zijn 24 jongeren en mannen op en rondom het court, waarvan er achttien (drie teams) afwisselend winnaar blijft staan spelen. Sommige teams hebben meer dan vijf leden. Degenen die als wissels beginnen, moeten op eigen initiatief speeltijd veiligstellen. Er is geen scheidsrechter; overtredingen stellen ze vast in onderling overleg, waarna het spel wordt hervat met een vrije schop. De sfeer is gemoedelijk; verliezende teams nemen zonder mokken plaats op de twee bankjes buiten het court. Of ze drinken water.

Onder meer uit bovenstaand observatieverslag blijkt het door de spelers beleefde plezier vooral een coherent effect wanneer ze voetbal spelen. Plezier hebben is echter niet het hoofddoel; dat is voetbal spelen. Dat is ook de voornaamste reden waarom ze het court bezoeken. Voor kinderen en jongeren die elkaar als vriend bestempelen, is de aard van de activiteit minder belangrijk. Dan gaat het er vooral om bij elkaar te

¹³ FIFA 15 is een computergestuurd voetbalspel dat speelbaar is op verschillende platforms: pc en consoles.

kunnen zijn. De activiteiten die ze ondernemen zijn de middelen om tijd met elkaar met elkaar door te brengen. Dit toont overeenkomsten met de theoretische benadering van Simmel over sociabiliteit (1949), waar gesprekken geen hoger doel dienen dan de genoeglijkheid die het op het moment zelf oplevert. Er lijkt, doordat ze moeten wachten, sprake van een gedwongen interactievorm, maar de voldoening die ze eruit halen is dezelfde wanneer ze in een minder gedwongen setting met elkaar praten. Dit blijkt zodra sommigen ervoor kiezen niet meer te spelen en in plaats daarvan de tijd zittend, pratend en lachend met elkaar door te brengen. Deze ontspannen interacties zijn in zichzelf een stimulans om deze contacten, interetnisch of niet, voort te zetten.

6.2.3 Wie nemen initiatief tot interetnisch contact?

Slechts een handvol bezoekers van het court zoekt bewust contact met personen van een andere etnische achtergrond. De participanten die dit wel doen, geven expliciet aan het belangrijk te vinden open te staan voor iedereen, ongeacht achtergrond. Daar leer je van, vinden zij. Of, zoals een 20-jarige Marokkaanse man het uitlegt:

"Maar wat ik bijvoorbeeld probeer te doen is toch die mix proberen te vinden. Dus als je even niet met vrienden bent – je bent aan het werk of op school, ga je gewoon met een Hindoestaans iemand om. Of met een Nederlands iemand om." (...) "Waarom? Dat is een goeie. Het garandeert jou meer ontwikkeling. Ik bedoel als ik alleen maar met Marokkaanse mensen omga, dan kan ik alleen met Marokkanen omgaan. Als ik dan bijvoorbeeld ergens ga werken waar opeens geen Marokkanen meer zijn, want bij mij bijvoorbeeld het geval is. Op werk ben ik de enige Marokkaan."

De anderen die interetnisch contact hebben en/of daartoe initiatief nemen, doen dit op basis van de gemeenschappelijke interesse in voetbal. Startpunt bij dat contact is het voetbalspel dat, op het moment van de ontmoeting op de Cruyff Court, op het punt staat aan te vangen.

6.2.4 Interetnisch contact op het Cruyff Court: voorwaarden

Hoewel de etnisch gemêleerde bevolkingssamenstelling van Utrecht Overvecht a priori interetnisch contact stimuleert, ongeacht de vorm die het aanneemt, is er een aantal voorwaarden te benoemen dat interetnisch contact op het Cruyff Court kan intensiveren.

De eerste voorwaarde is de ligging van het court ten opzichte van de woningen en de voorzieningen in de wijk. Veel participanten geven aan naar het court te komen omdat het middenin de woonwijk ligt met veel voorzieningen in de buurt ("ik woon hier vlakbij", "veel kinderen kunnen erheen lopen", "er is veel te doen hier omheen", "je kunt zo heen en weer naar winkelcentrum"). Hoe meer mogelijkheden tot activiteiten er zijn, hoe meer dat uitnodigt tot onderling contact (Breedveld, 2009; Vermeulen, 2010; Cevaal & Romijn, 2012).

De tweede voorwaarde is de aanwezigheid van ouders, verzorgers of sportbuurtwerkers. De in paragraaf 6.2.3 beschreven initiatiefnemers tot interetnisch onderhoud zijn vaak producten van ouders die twee zaken bespreekbaar maken met hen: interetnisch contact en bewustzijn over verschillen en overeenkomsten tussen kinderen van verschillende afkomst. Een Marokkaanse vader stelt:

"Ik vind het belangrijk mijn zoon te vertellen dat hij met iedereen om moet gaan, ongeacht kleur of land waar hij vandaan komt. Met iemand praten voordat je oordeelt. Iemand leren kennen."

Zo maken ouders hun kinderen bewust van etnische verschillen en overeenkomsten. Over etnische identificatie en andere in- en uitsluitingsmechanismen op het Cruyff Court meer in paragraaf 6.2.5.

6.2.5 Aanwezige in- en uitsluitmechanismen

Uit de literatuur kennen we vele voorbeelden van in- en uitsluitmechanismen in de (on)georganiseerde sport (Elling, 2002; Breedveld et al., 2009; Kemper, 2010; Markovits & Rensmann, 2010; Cevaal & Romijn, 2012). Eén variabele, geslacht, is in dit onderzoek nauwelijks van belang. De overgrote meerderheid van de bezoekers is man.

Met in het achterhoofd het driedimensionale verklaringsmodel van Elling (2002) komen de op en rondom het Overvechtse Cruyff Court aanwezige in- en uitsluitcriteria aan de orde: leeftijd, vaardigheid, type van de onderlinge relatie en etnische identificatie. Aangetekend dient te worden dat de structurele dimensie (participatie – non-participatie) in dit onderzoek geen rol speelt. Alleen de

aanwezig op en rondom het Cruyff Court maken immers onderdeel hiervan uit en daarmee is de selectie, wat participatie betreft, al gemaakt.

Onderstaand observatieverslag maakt de werking van drie van de vier genoemde criteria expliciet duidelijk: leeftijd, vaardigheid en het type relatie dat de beschreven jongen onderhoudt met de andere courtgebruikers.

Er komen nauwelijks kinderen of jongeren met de Nederlandse etniciteit. Eén van hen is de 12-jarige Randy, altijd gehuld in het volledige WK 2014-uittenuue van het Nederlands Elftal. Hij woont op een steenworp afstand van het Cruyff Court, in een modern woonwagencamp. Met ouders, zusje, oma en een hond. Randy stottert en oogt onzeker over zijn voetbalkunsten wanneer hij mij vertwijfeld aan de kant vraagt of hij mee mag doen met het huidige potje. Ook wanneer hij door verschillende mensen langs het court wordt aangemoedigd in te stappen, doet hij het niet. Hij wacht op toestemming van iemand op het veld. Altijd komt er uiteindelijk een moment dat er vanuit het veld aandacht voor hem is en altijd mag hij dan meedoen. Misschien omdat iedereen hem kent en hij over het algemeen een flinke dosis enthousiasme en spraakwater meebrengt. Toch vertelt hij dat het ook weleens mis kan gaan. "Ik ben een tijdje best wel lang niet meer geweest. Werd gepest, door Marokkanen ofzo."

Zijn twijfels zijn geheel verdwenen wanneer hij een keer met zijn iets jongere neefje op het court verschijnt. Dit keer wacht hij niet op toestemming het veld te betreden, maar loopt hij het veld in, om, nadat het spel is stilgelegd, nieuwe partijen te maken. Zijn spel gaat in het vijf tegen vijf-potje dat dan is ontstaan, gepaard met een hoop kreten en zelfbewondering en hij praat meer dan hij loopt.

Drie factoren zijn doorslaggevend voor de twee gezichten die Randy laat zien: leeftijd van de overige spelers, aanwezigheid van een direct familielid dat bovengemiddeld vaardig is en vaardigheid van Randy in relatie tot de andere spelers.

Deze criteria zijn bekende in- en uitsluitmechanismen (Elling, 2002; Breedveld et al., 2009; Cevaal & Romijn, 2012). Dat de meesten Randy kennen, mag ook niet onbenoemd blijven. Sportbuurtwerkers kennen hem, evenals ouders van andere courtgebruikers. De houdingen die Randy kan aannemen zijn ook factoren die zijn gedrag en mate van in- en uitsluiting bepalen, maar zoals gezegd is zijn gedrag een direct gevolg van de aan- dan wel afwezigheid van voor Randy vertrouwde gezichten.

Courtdansers

Ook etnische identificatie kan een speler in- of uitsluiten van deelname aan sportieve en sociale activiteiten op en rondom het Cruyff Court. Een 16-jarige leerling van het Trajectum College stelt, terwijl er een veel te groot FC Utrecht-shirt om zijn schouders hangt, zijn woordkeuze af te stemmen op de aanwezigen.

Interviewer: "Het valt me op dat veel kinderen en jongeren hier naar afkomst vragen. Waarom is dat?"

S: "Ja, euh, klopt. Dat doen we zodat we bepaalde woorden kunnen gebruiken."

Interviewer: "Woorden die anderen wel begrijpen, of juist niet?"

S: " (grinnikend) Ja euhm, een beetje van allebei."

Zijn verklaring wordt bevestigd wanneer drie andere 10-jarige jongens op het court spelen. Twee daarvan, Turkse burens en vriendjes van elkaar, schieten en keepen afwisselend. Zodra de derde, een onbekende voor de twee aanwezigen, arriveert en non-verbaal laat zien dat hij mee wil doen, vraagt een van het tweetal: "Ben jij Turks?" Zodra de derde instemmend knikt, vindt er wederzijdse acceptatie plaats en volgen enkele korte gesprekken in het Turks.

Zoals etnische identificatie tot acceptatie blijkt te kunnen leiden, kan het ook uitsluiting tot gevolg hebben (Ramsahai, 2008), blijkt uit een in formele setting georganiseerde focusgroep met Cruyff Court-spelers.

B: "Ik voel me gewoon thuis, ja. Maar het ligt aan degenen die..."

Interviewer: "Aan degenen die er zijn?"

B: "Degene zich wil thuis voelen. Ja, als je bijvoorbeeld echt, ik ga het noemen, bijvoorbeeld echt een Marokkaan komt en die ziet allemaal Nederlanders. Dan zegt 'ie he nee, beter toch niet. Misschien dat hij dan niet thuis voelt."

Interviewer: Ja, dus als ik daar met Nederlandse vrienden zou voetballen, zou je minder snel meedoen?"

B: "Als ik het was, zou ik gewoon komen en vragen of ik mee mag voetballen."

(...) A: "Het zou natuurlijk kunnen dat de een de ander niet accepteert. Op welke manier dan ook. Maar, zoiets zie je liever niet. (...) Want een Turk zou bijvoorbeeld eerder met een Turk omgaan een Marokkaan zou eerder met een groep Marokkanen omgaan."

Interviewer: "Waar zit dat verschil? En ervaar jij dat ook zo, of eigenlijk anders?"

B: "Hmm... Ja, ik heb wel meer Marokkaanse vrienden, ja."

A: "Waar dat aan ligt, is ehm... Wat je gewend bent. Je bent Turks opgevoed, of Marokkaans. En dan spreek je bijvoorbeeld thuis dezelfde taal. De ouders spreken bijvoorbeeld de taal niet goed en kijken bijvoorbeeld meer Turkse of Marokkaanse televisie dan bijvoorbeeld Nederlandse. Dus die blijven zeg maar in een bepaalde sfeer hangen."

6.2.6 Conclusie

Er is interetnisch contact op en rondom het Cruyff Court aan de Marnedreef in Utrecht Overvecht. A priori is dit herleidbaar tot de multi-etnische samenstelling van de wijk. Het contact vindt grotendeels plaats tussen acquaintances (Allport, 1954) en op basis van reeds bestaande vriendschappen (vgl. Elling, 2002).

Er komen vrienden op het court, maar er ontstaan geen vriendschappen. Wel intensiveren de onderlinge relaties door georganiseerde en ongeorganiseerde activiteiten op het court en is het een manier om als aangenaam en ongedwongen ervaren tijd door te maken met hen, net zoals playstationen of "een beetje chillen" dat kan zijn. Met name het ongedwongen karakter sluit aan Simmel (1949, 2005). Kinderen en jongeren op het court sporten er ook graag met familieleden.

De mogelijkheid te hebben tot voetballen is de belangrijkste reden voor alle vormen van contact op en rondom het Cruyff Court, interetnisch of uni-etnisch van aard. In dat opzicht neemt het actief zijn op en/of rond het Cruyff Court een aantal verschillen weg, maar maakt het andere juist duidelijk (Elling, 2002 & 2004; Janssens et al., 2003; Boessenkool, 2007; Ramsahai, 2008; Van der Meij, 2008; Breedveld et al., 2009; Cevaal & Romijn, 2012).

Ouders die hun kinderen tijdens de opvoeding expliciet vertellen over etnische verschillen en overeenkomsten en belang hechten aan het erkennen van die verschillen wanneer de kinderen met anderen omgaan, hebben kinderen met een meer expliciet tolerante en open houding. Opvoeding speelt derhalve een rol in de ervaring van kinderen en jongeren met mensen van andere etnische achtergronden op en rondom het Cruyff Court.

Tot slot vinden in- en uitsluitmechanismen op en rondom het Cruyff Court in Overvecht plaats binnen de drie spectra van Ellings verklaringsmodel (2002): op basis van leeftijd (structureel), type relatie (affectief), vaardigheid (structureel) en etnische identificatie (cultureel).

6.3 Het Cruyff Court: Overvecht-aorta aan de Marnedreef?

6.3.1 Het Cruyff Court als trekpleister

Hoeveel bezoekers en gebruikers het Cruyff Court in Overvecht-zuid heeft, is niet bekend. Alle participanten hebben evenwel aangegeven het court kwalitatief het beste veld in hun buurt te vinden. Onder de participanten vallen zowel op het court actieve kinderen en jongeren als actieve toeschouwende ouders en verzorgers. Een Marokkaanse man van in de dertig, vader van een 11-jarige jongen die naar eigen zeggen "elke dag" op het court speelt, dicht het veldje naast speelkwaliteit nog een andere functie toe.

"Dit veldje? Ja dit is een mooi veldje, man. Het mooiste in de buurt hier. Dit is een goed veldje voor hem, dan voetbalt hij gewoon. Je moet hem bij de touwtjes houden. Anders gaat het mis. Ze hebben het al over chickies en zo."

De ervaring van sommige spelers is dat "iedereen hierheen komt"; anderen denken dat vooral bewoners van Overvecht naar het court komen. Zoals beschreven in 6.2.2 vindt er veel etnisch gemengd contact en contact van verschillende typen plaats. Ook tussen kinderen en jongeren die elkaar anders niet of in mindere mate zouden ontmoeten. Zo heeft het Cruyff Court in Overvecht de mogelijkheid een levensader van de wijk te zijn, maar om deze potentie te realiseren is nog meer nodig (zie paragraaf 6.3.2 en 6.3.3).

6.3.2 Bijdehand zijn en bij de hand nemen op en rondom het Cruyff Court

Overvecht is een krachtwijk (zie 4.3): van bewoners krijgt de wijk over 2014 van alle Utrechtse wijken het laagste cijfer voor sociale cohesie (4,8), geeft het hoogste percentage bewoners aan zeer slecht rond te komen (12,6 procent), heeft 53,6 procent betaald werk – het laagste percentage en is 34,1 procent laag opgeleid (maximaal LBO); het hoogste percentage per wijk in Utrecht in 2014 (WistUdata, 2015).

Overeenkomstig de studie van Breedveld (2009), geven sommige bezoekers van het Overvechtse Cruyff Court aan dat het een goede mogelijkheid is op een kwalitatief hoog veld te spelen, zonder daarvoor een vergoeding te hoeven betalen zoals bij een

vereniging. Overigens komen er ook kinderen en jongeren die wél bij een vereniging sporten.

Paul Verweel, die als hoogleraar een leerstoel heeft bekleed bij de Krajicek Foundation en veel onderzoek heeft gedaan naar sociaal kapitaal in zowel de georganiseerde als de ongeorganiseerde voetbalsport, herkent de moeilijke financiële situatie waarin sommige gezinnen zitten.

"Ik kom ook maar uit een gemiddeld arbeidersgezin. Mijn vader werkte in de haven. Ik weet nog dat ik op mijn verjaardag een broekje, shirtje, sokken, en van mijn broer die schoenen kreeg. Die waren toen 22 gulden. Dat had niemand. Dus ik snap nu ook, als er Marokkaanse jongens zijn, gescheiden gezin, moeder heeft negen kinderen en een uitkering."

Onder meer om die reden, geeft Verweel aan, is begeleiding bij sport in een ongeorganiseerde context belangrijk.

"Er kwam een man naar mij, luister, je hebt drie vieren en je kan helemaal niet over, maar je gaat het halen. Nou dat is voor mij ook weer een bewijs. Het kan dus zijn dat iemand komt, die helemaal niet je familie is, die dus vertrouwen in jou heeft en dat uitspreekt. Ik heb echt niet iedere dag gedacht, nou ja daar moet ik wat mee doen, maar ik heb het wel gedaan. Dus in die zin zie je dat als je zo'n context hebt, of het nu sport is, school of noem maar op, waar iemand is die jou bevestigt, die vertrouwen in jou heeft, die jou erbij houdt wanneer je zelf misschien net iets te bijdehand bent dat je eruit zou vallen, dat kan het grote verschil zijn in je leven."

Vertrouwen tonen is belangrijk, net als bescherming bieden en toegang geven tot plekken die voor kinderen en jongeren met weinig middelen en kansen moeilijker bereikbaar zijn. Dat stelt ook een gymleraar van een vestiging van de Openbare Basisschool Overvecht. Hij geeft les aan verschillende kinderen die ook op het Cruyff Court komen.

"Wat moet je kunnen als begeleider bij zo'n Cruyff Court? Daar heb ik even over nagedacht en dat zijn twee dingen. Je moet als een soort cocon bescherming kunnen bieden tegen wat er buiten het Cruyff Court gebeurt, maar ook op het Cruyff Court

zelf, zodat de kinderen zich veilig genoeg voelen onder jouw leiding, maar tegelijkertijd moet je een soort portal zijn naar iets anders zijn. Dat je voor kinderen interessant bent omdat je iets te bieden hebt waar zij niet zo makkelijk toegang toe hebben."

(...) Interviewer: "Gaat het dan om kansen, of... Zoals zo'n Cruyff Court bijvoorbeeld een kans biedt mee te doen op een landelijk toernooi?"

P: "Ja, nou dat he. Je kan in een keer een reis naar Spanje verdienen, doordat iemand met een goed plan komt, zeg maar. Dat. Of eh, eh, daar zit altijd iemand die het heel goed doet op school, of mensen kent die jij niet kent, die weer wat voor jou kunnen regelen of wat dan ook."

Een zevental jongens, vier daarvan leerling van de gymleraar, haalt de landelijke finaleronde van het Cruyff Court 6 vs. 6-toernooi in juni 2015 in Amsterdam.

Zes Marokkaanse jongens en een Turkse jongen van 11 en 12 jaar oud dansen over tijdelijk aangelegde courts tussen hun tegenstanders door. De snelheid en behendigheid van Amrane, de kracht van Ahad en de rust en het overzicht van Naheem geeft ze alle noodzakelijke ingrediënten voor een topprestatie. Maar hun vaardigheid is op het 6 vs. 6-toernooi niet het enige belangrijke ingrediënt voor een overwinningsrecept. De Overvechters laten zien andere gedragsregels te hebben dan de andere teams; zowel naar elkaar als de tegenstander. De scheidsrechters deelden minpunten uit aan team Overvecht-Zuid, volgens een scheidsrechter door de onsportieve houding die ze aannamen. "Het gaat er ook om, he, kijk, een overtreding maken is niet erg. Het gaat erom hoe je er daarna mee omgaat." De Overvechters reageren vaak boos en verontwaardigd, in hun fanatisme waarmee voor de overwinning strijden. De meegereisde gelegenheidscoach van Harten voor Sport maant ze tot rust, maar het vuurtje dat ze in zich hebben branden dooft niet. De andere teams, vrijwel zonder uitzondering autochtoon samengesteld, verguizen de Utrechtse en overwegen "een klacht in te dienen", "nooit meer tegen zulke jongetjes te spelen" of "naar huis te gaan". "Het gaat toch om respect?!" Er is één ander team dat zowel qua etnische samenstelling als vaardigheid gelijkenissen vertoont met team Overvecht-Zuid. De jongens, allen voorzien van een compleet FC Barcelona-tenu, zijn de enigen met wie ze, tussen de wedstrijden door, sociaal contact onderhouden. Door te voetballen, maar ook door onderling grapjes te maken en te lachen.

Courtdansers

De sfeer die door het gros van de andere finalisten als vijandig werd ervaren, toont overeenkomsten met de sfeer op het court aan de Marnedreef. Daar is het echter de minderheid die huilt wanneer spel als onsportief wordt ervaren. De gedragsregels zijn daar anders. Veel participanten willen profvoetballer worden en doen op het court alles om te laten zien dat ze de vaardigheden daartoe in huis hebben. Onenigheid wordt beslecht met een discussie, het type discussie dat in de finale in Amsterdam als agressief werd ervaren. Ze schromen niet onmiddellijk een grens te bepalen, zo laat het volgende observatieverslag zien.

De Redouan die mij bij onze ontmoeting zegt dat ik mooie krullen heb, is verdwenen zodra er leeftijdsgenoten bij zijn waarvan hij ook maar enigszins het gevoel krijgt dat ze hem passeren: hem belachelijk maken, aan de kant duwen of de bal niet geven. Belachelijk maken is in de ogen van de 10-jarige jongen te hard op een fluitje blazen waar hij dichtbij staat. Redouan kent de meisjes waarmee zijn broer (12 jaar) en hij voetballen niet en ziet reden om van zich af te bijten om zijn positie in de groep te markeren. Hij zet het op een schreeuwen en schelden. Niet veel later besluiten de Nederlandse meisjes, die ik daarvoor en daarna niet meer op het court heb gezien, weg te gaan. "We vinden het niet leuk zo, we willen gewoon gezellig spelen", bepaalt de oudste (12) van het vrouwelijk gezelschap. Ze vraagt de fluit terug die ze mij gegeven had, waarmee de aan mij toebedeelde taak de score bij te houden en overtredingen te signaleren eindigt. Als ze weg zijn, krijgt Redouan een reprimande van zijn broer. "Als je het wil maken later, moet je je beter gedragen man, echt normaal doen." Redouan oogt verongelijkt en onbegrepen en duwt zijn broer weg. Er ontstaat wat gekibbel, waarna Redouan een linkse voor zijn kiezen krijgt van zijn broer. Hij incasseert de vuist zonder ogenschijnlijke verbazing en pijn, alsof het vaker gebeurt.

Behalve "ze hebben het al over chickies en zo", is het bovenstaande wat de eerder aangehaalde Marokkaanse dertiger wil voorkomen, wanneer hij zegt hen "bij de touwtjes" te willen houden. Daarin speelt hij zelf ook een actieve rol, illustreert het volgende observatieverslag.

Bij mijn aankomst op het court valt de aanwezigheid van de enige volwassene onmiddellijk op. Hij is halverwege de dertig en van Marokkaanse afkomst. Op het

Cruyff Court doet hij vol overgave mee aan een partijvorm. Hij is vader en oom van twee van de deelnemers, maar heeft voor alle tien aanwezige kinderen een vaderlijke rol. Zo ook voor de Nederlandse Randy (12). Randy beleeft de grootste lol door de Est Martin (18) "neuken in de keuken" te laten zeggen en is tijdens de voetbalwedstrijd meer bezig met die grap aan de andere aanwezigen te vertellen dan dat hij voetbalt. Na enkele keren vindt de vaderfiguur het welletjes. Hij sommeert Randy te stoppen met het roepen van "die lelijke woorden". Gedurende de avond corrigeert de vaderfiguur de kinderen wanneer ze schelden, feliciteert ze wanneer ze scoren, lacht ze uit wanneer ze een kans missen, lacht ze toe wanneer ze een goede pass geven of een doelpunt maken en spreekt zijn teamgenoten aan op hun collectieve identiteit ("kom op jongens, Maroc Power") wanneer hij wil motiveren. Ze pikken zijn corrigerende toon als hij die denkt nodig te hebben, willen hem allemaal in het team en vinden het jammer wanneer hij weggaat. De man is de meest vaardige voetballer die op dat moment op het veld staat.

De aanwezigheid van ouders, verzorgers en volwassenen op het court is een bepalende factor voor het gedrag van de spelers. De laatste twee observatieverslagen laten zien dat de zelfredzaamheid hoog is op het court, doordat kinderen elkaar en volwassenen kinderen aanspreken op het vertoonde gedrag.

6.3.3 Rol interetnisch contact in programma's en beleid van de JCF

De Johan Cruyff Foundation hanteert vanaf 2014 een strategie waarin vier maatschappelijke thema's zo optimaal mogelijk gekoppeld worden aan de drie projecten (Schoolplein 14, Cruyff Courts en projecten voor kinderen met een handicap) van de stichting. Deze thema's zijn gezondheid (kinderen fitter maken en strijden tegen overgewicht), leefbaarheid (samen leven en integratie) persoonlijke ontwikkeling (groeien en jezelf ontwikkelen) en meedoen (geen kind staat buitenspel).¹⁴ Op het Cruyff Court spelen verschillen in etniciteit een rol, vertelt een medewerker van de Johan Cruyff Foundation. Het is volgens hem belangrijk daar inzicht in te hebben.

¹⁴ Jaarverslag Johan Cruyff Foundation (2013).

"We hebben het net over de regels gehad. Als je bijvoorbeeld respect behandelt, eh, respect is over het algemeen bij andere etnische doelgroepen een nog groter iets dan bij ons. Dus het is nog meer een bewustzijn van hoe ga je met dat soort termen om. Dus ja, dat komt zeker terug in de opleiding¹⁵. (...) Het is handig als je in ieder geval inzicht hebt in de doelgroep. Als je daarmee om kan gaan, als je sportief bent, want dat is vaak een binding he, het is niet gezegd dat een Cruyff Court alleen een voetbalcourt is, maar voetbal is over het algemeen wel het bindende voor de jongeren. Want bijna iedereen binnen de doelgroep heeft wel iets met voetbal."

Even later stelt hij echter liever niet de differentiëren naar etniciteit, omdat het uiteindelijk de bedoeling is dat iedereen meedoet – ook dat is een belangrijke pijler van de Cruyff Foundation. Juist om verschillen te overbruggen en naast bonding (relaties tussen mensen met een vergelijkbare sociale, economische en/of etnische achtergrond hebben) ook bridging (relaties tussen mensen van verschillende achtergrond) te laten plaatsvinden (vgl. Vermeulen, 2010).

Om inclusiviteit, iedereen doet mee, te bereiken, is de Johan Cruyff Foundation in 2015 een samenwerking aangegaan met V.V. De Dreef, een voetbalvereniging in Overvecht met overwegend Marokkaanse bestuurders en leden. De Dreef fungeert behalve als voetbalvereniging als buurthuis voor de bewoners. Kinderen lopen er ook buiten officiële openingstijden binnen, om te voetballen. Meestal staat de Marokkaanse voorzitter, tevens kersvers Cruyff Foundation Coach, dat niet toe, maar soms knijpt hij een oogje toe. Vrouwen kunnen er op de club terecht voor een vrouwendag. De bestuurskamer is vergaderkamer voor het Community Program dat onder leiding van de voorzitter in juni 2015 plaatsvond. Een Community Program waarbij de coach bewust heeft gekozen voor een etnisch diverse samenstelling van de organisatoren: vier Marokkanen, vier Nederlanders en een Surinamer, woonachtig in verschillende Utrechtse wijken, organiseren een 6 vs. 6-toernooi aan de Marnedreef. In de ogen van de coach draagt dat bij aan de samenleving, blijkt uit volgend citaat.

¹⁵ De opleiding tot Cruyff Foundation Coach. Cruyff Foundation Coaches begeleiden het Cruyff Foundation Community Program

"Ja, waarom is dat belangrijk, omdat je... Kijk, laatste tijd zie je heel veel haat. Heel veel andere denken over mensen. Om samen te kunnen beginnen en om samen te kunnen werken, moet je ook elkaar kennen. En niet via media, niet via die en die. Kijk, bijvoorbeeld. Er zijn heel veel mensen, die komen hier, zien jou voor het eerst en dan zien ze jou met zo'n kleding en een baard en dan hebben ze al beoordeling. (...) Maar zodra ze jou kennen en ze weten hoe jij bent en je houding, dan denken ze weer over jou anders na. Dus daarom is het belangrijk dat die mensen met elkaar kunnen communiceren."

De jongens van verschillende etnische achtergronden, die elkaar niet kenden, geven aan door de gezamenlijke organisatie van het evenement de ander inderdaad iets beter te begrijpen. Maar de vraag is of ze erna nog contact houden, aangezien veel Overvecht-kinderen en -jongeren vooral contacten hebben binnen de eigen buurt (zie 6.2.2). Voor de 20-jarige Erik is het contact met nieuwelingen bovendien niet de primaire reden mee te doen.

"Het is leuk iets te doen nu ik niet meer studeer. Krijg er een ook vergoeding voor en ben erin geluisd door (naam vriend, tevens medeorganisator), haha. Ze wilden ook Nederlandse jongens erbij. Ben met twee vrienden. Dan is het toch wat leuker. Anders heb ik wel wat beters te doen op m'n woensdagavond."

Ook de 14-jarige Ali geeft aan het Community Program te hebben gevolgd vanwege de secundaire voorwaarden. De toegangskaartjes die hij als beloning kreeg, voor een wedstrijd van FC Utrecht, heeft hij niet kunnen gebruiken. Hij gaf aan geen geld te hebben voor de bus en zijn vader had zijn fiets in gebruik.

Er zijn ook jongeren in de wijk Overvecht die meedoen aan het CFCP om redenen die aansluiten op of in het verlengde liggen van het JCF-beleid. "Ik wou wat terugdoen voor de jongeren uit de buurt", "Ik doe zo nu en dan iets voor de wijk, zoals via het Community Program" en "Ik wil ze graag meer aan het sporten krijgen", zijn gehoorde ervaringen.

6.3.4 Conclusie

Het Cruyff Court in Overvecht wordt door de gebruikers ervaren als het beste veldje in de buurt. Ouders zeggen het belangrijk te vinden dat hun kinderen door daar te

spelen goed gedrag leren te vertonen. De rol van ouders en professionals op het Cruyff Court is in dat kader ook een invloedrijke factor, doordat ze de gebruikers aan kunnen spreken op als onjuist ervaren gedrag (vgl. Vermeulen, 2010). De gebruikers zelf spreken elkaar ook aan op vermeend wangedrag. Het Community Program blijkt voor de jongeren van (en buiten) de buurt een middel om werk voor de wijk te doen, maar ook de materiële presentjes die eruit voortkomen zijn voor de deelnemers een motivatie. Die twee redenen kunnen samen opgaan, maar ook los van elkaar. De tweeledige werking van het CFCP is begrijpelijk – de Overvechtse jongeren hebben het immers niet allemaal even breed (WistUdata, 2015), maar garandeert geen vergrote betrokkenheid bij de wijk of toename van het (interetnisch) contact in de wijk. Zeker niet wanneer er een Community Program wordt georganiseerd door jongeren die hoofdzakelijk van buiten Overvecht komen.

7 Conclusie, discussie en aanbevelingen

7.1 Beantwoording onderzoeksvraag

Op het Cruyff Court in Utrecht Overvecht ontstaan geen nieuwe (interetnische) vriendschappen, maar komen wel vrienden. Die kennen elkaar doordat ze dezelfde school bezoeken, bij elkaar in de buurt wonen of naar dezelfde sportvereniging gaan. Deze resultaten komen deels overeen met die van Elling (2002), Breedveld (2003), Verweel (2007) en Vermeulen (2010). Het profiel van de bezoekers van het Cruyff Court is multi-etnisch in samenstelling: er komen vooral Marokkanen en Turken; de etnische groepen die in de wijk goed vertegenwoordigd zijn in de leeftijdscategorie waarbinnen zich de doelgroep van de Johan Cruyff Foundation bevindt: 4-26 jaar (WistUdata, 2015). Binnen die leeftijdscategorie zijn autochtone Nederlanders het best vertegenwoordigd in de wijk, maar op het court aan de Marnedreef zijn ze nauwelijks te vinden, waarschijnlijk omdat de 18-26-jarigen, de grootste groep autochtonen, vooral uit studenten bestaat. Die maken geen deel uit van de doelgroep. In mindere mate komen er op het court Afghanen, Surinamers, Antillianen en Nederlanders. Het interetnisch contact op het Cruyff Court vindt plaats tussen vrienden, acquaintances en casual contacts. Deze interetnische contacten zijn a priori een gevolg van de multi-etnische samenstelling van Utrecht Overvecht. Het Cruyff Court in de wijk is een podium dat die ontmoeting faciliteert, maar de nieuw opgedane ontmoetingen reiken niet tot buiten de lijnen.

Hoe doen de kinderen en jongeren op het Cruyff Court die nieuwe contacten dan op? Daarin zijn twee paden te onderscheiden: één is dat van de door de Johan Cruyff Foundation en partners georganiseerde evenementen op het court, zoals Cruyff Court 6 vs. 6 en het Cruyff Foundation Community Program en (interetnische) ontmoetingen die als gevolg daarvan plaatsvinden. Het andere pad is dat van de ongeorganiseerde bijeenkomsten: de toevallige ontmoetingen. In beide gevallen blijkt de aanwezigheid van een volwassene, in functie als sportbuurtwerker of als familielid/verzorger, die ontmoeting te stimuleren. Degenen die bewust initiatief nemen tot interetnisch contact, zeggen expliciet waarde eraan te hechten voor eenieder open te staan. Er vindt zowel uni-etnisch als interetnisch contact plaats en dus treden bonding en bridging tegelijkertijd op. Het interetnisch contact op het

Cruyff Court ontstaat niet als gevolg van een moreel appèl, het is een product van wat er op het veldje gebeurt.

Etnische identificatie is werkzaam als in- en uitsluitmechanisme op het Cruyff Court, evenals leeftijd, vaardigheid en het type relatie dat spelers met elkaar hebben. Meedoen op het veld neemt namelijk zowel verschillen weg als dat het ze accentueert. Deze resultaten komen deels overeen met vergelijkbare studies van Elling (2002 & 2004), Janssens et al. (2003), Boessenkool (2007), Veldboer et al., (2007), Ramsahai (2008), Van der Meij (2008), Breedveld et al. (2009) en Cevaal & Romijn (2012).

7.2 Aanbevelingen en suggesties voor vervolgonderzoek

Het Cruyff Court is met alle optredende in- en uitsluitmechanismen een arena waar je moet vechten voor je plek, soms letterlijk. Professionals met de juiste pedagogische bagage kunnen kinderen en jongeren aldaar het vertrouwen bieden dat zij nodig hebben en zo voor hen een poort naar de buitenwereld zijn. Om dit te bereiken, dient de rol van de professional op het Overvechtse Cruyff Court minder facilitair, zoals nu veelal het geval is, en meer sociaal sturend te zijn. Zij kunnen de handvatten bieden die de kinderen nodig hebben om naar de overkant van het koord te komen. Als behendige voetballer en als persoon die zijn weg probeert te vinden in de maatschappij. Daarbij spelen de deelnemers aan het Community Program een grote rol. Het is aan de Cruyff Foundation en partners te signaleren welke jeugdigen geschikt zijn als sociaal hulpverlener. Het zou het beste zijn wanneer deelnemers aan het Community Program uit de wijk te komen waarin het georganiseerde evenement plaatsvindt, maar bovenal moeten het individuen zijn die sociaalmaatschappelijke betrokkenheid tonen.

De gevalsstudiemethode van dit onderzoek laat goed zien hoe contactmechanismen op het Cruyff Court in Overvecht werken. Een beperking is dat deze casus er slechts een is. Om te achterhalen of de gevonden dynamiek ook op de andere velden geldt, zouden meerdere casussen naast elkaar gelegd moeten worden.

Voor vervolgonderzoek acht ik het van belang meer duiding te geven aan de belevingswereld van de op het Cruyff Court spelende kinderen en jongeren. Daarvoor is meer etnografisch onderzoek vereist. Gedurende het onderzoeksproces is er door verschillende partijen veel gesproken over de heersende straatcultuur (of aanverwante termen) en ook die verdient meer wetenschappelijke duiding. Voorts is Utrecht

Overvecht door de lage sociale cohesie een dankbare wijk om onderzoek te doen naar de mate van wederkerigheid tussen bewoners in de wijk (Putnam, 2000) en het toegekende belang daaraan. Een evaluatie van de werking van het Community Program kan ook veel kennis opleveren, waarmee in het geval van Overvecht de cohesie in de wijk kan worden verhoogd.

7.3 Discussie

Literatuur en de resultaten van dit onderzoek geven aan dat interetnisch contact goed is om leefbaarheid van de buurt te vergoten (Uitermark & Duyvendak, 2004) en meer onderling begrip en menging te creëren (Kemper, 2010). Daarvoor zijn harmonieuze interetnische relaties nodig. Zolang er maar gebruikt wordt gemaakt van de podia die de mogelijkheden scheppen tot interetnisch contact, wordt hier dagelijks gewonnen. Het Cruyff Court biedt de mogelijkheid dit interetnisch contact speels in te vullen (vgl. Simmel, 1949). Tegelijkertijd is bekend dat mensen graag in eigen groep sporten, ofwel met personen van een gelijke sociaaleconomische, culturele en/of etnische achtergrond. Om vooroordelen te doen afnemen is volgens Pettigrew & Tropp (2006) oppervlakkig interetnisch contact voldoende. Verweel vraagt zich in dit onderzoek hardop af wat de meerwaarde is van stimulering van interetnisch contact. Zijn argumentatie lijkt in het verlengde van de klassieke gedachtegang van Simmel (1949) te liggen. Een genoeglijke gedeelde ervaring van een harmonieuze ontmoeting zou in zichzelf al sociabiliteit in stand houden:

"Het idee dat we moeten mengen, mengen moet, is een hele rare ideologie. (...) Je hebt voorkeuren, so what?" (Verweel, 2015).

Cruciaal in deze redenering is dat het problematisch zou zijn als men de ander afwijst op basis van etniciteit. Dat zou immers duiden op discriminatie. Een voorkeur voor interacties met gelijken, ook als etniciteit daar een onderdeel van is, is in zichzelf niet laakbaar. Op de courts wordt samengespeeld en bestaan voorkeuren voor interactie op grond van getoonde vaardigheid ('voetbalkunst') en ervaren sociabiliteit. Vanuit deze gedachte zou gesteld kunnen worden dat het voldoende is middels dit soort speelse interetnische ontmoetingen vooroordelen te doen afnemen. Dit roept de vraag op of bevordering van interetnisch contact beleidsdoel of -middel dient te zijn. De

Courtdansers

resultaten van deze studie sluiten aan bij de laatste positie. Het scheppen van mogelijkheden tot interetnisch contact, zoals op het Cruyff Court, draagt bij aan de sociale cohesie in de wijk, omdat jongeren uit alle etnische groepen hier op een speelse en als prettig ervaren manier met elkaar sporten en omgaan. Deze activiteit draagt impliciet en indirect bij aan verbetering van de kwaliteit van samenleven in de wijk. Beleid dat interetnisch contact als expliciet doel uitdraagt, kan zijn doel voorbischieten, omdat het door de kinderen en jongeren als opgelegd en belerend kan worden ervaren. De kunst lijkt te zijn de balans te vinden tussen begeleiden en interetnisch contact stimuleren aan de ene kant en kinderen en jongeren zelfstandig laten handelen en keuzes te laten maken aan de andere kant.

Literatuur

- Beemer et al., (2011), *Evaluatie Krachtwijken Utrecht*, Berenschot, Utrecht.
- Boeije, H. (2005), *Analyseren in Kwalitatief Onderzoek: Denken en Doen*. Boom Lemma Uitgevers, Amsterdam.
- Breedveld, K., Romijn, D. & Cevaal, A. (2009), *Scoren op het Cruyff Court, winnen in de Wijk*. Een studie naar het gebruik en de effecten van moderne trapveldjes, Mulier Instituut, 's Hertogenbosch.
- Cevaal, A. et al., (2010), *Sport terug in de Wijk*. Een studie naar de potentie van sporten in de openbare ruimte, Mulier Instituut, 's Hertogenbosch.
- Dangermond, K. (2009), *Verenigd in Multiculturalisme? Een verdiepend onderzoek naar sociale cohesie en sociaal kapitaal van Turkse en Marokkaanse allochtonen en autochtonen in Kanaleneiland*. Kennispunt Sociale Wetenschappen.
- Deelen, I. (2011), *Scoort Sport? Een Onderzoek naar Sportmotieven en Interetnisch Contact van Turkse en Marokkaanse jongeren uit de wijk Overvecht in Utrecht*, Universiteit Utrecht.
- Distelbrink, M, Essayah. O, Vandenbroucke M. (2010), *Onderzoeksagenda: Diversiteit in het Jeugdbeleid*, Verwey-Jonker Instituut.
- Doherty, A. (1999), *Managing Cultural Diversity in Sport Organizations: a Theoretical Perspective*, Human Kinetics Publishers, in: *Journal of Sport Management*, Vol. 13: 280-297.
- Duyvedak, J. & Krouwel, A. (1999), *Sportbeoefening van migranten: de kloof tussen wens en werkelijkheid*, in: *Vrijetijdstudies* (17), vol. 4: 25-46.
- Elling, A., Knop, P. de (1998), *Waarden en normen in de sport. Naar eigen wensen en mogelijkheden*, Arnhem: NOC*NSF.
- Elling, A. (2002). 'Ze zijn er (niet) voor gebouwd'. In- en uitsluiting in de sport naar sekse en etniciteit. Nieuwegein/Den Bosch: Arko Sports Media/Mulier Instituut.
- Elling, A. (2004), 'We zijn vrienden in het veld': grenzen aan sociale binding en 'verbroedering' door sport, in: *Pedagogiek*, vol. 24, nr. 4: 342-360.
- Evers, J. (2007), *Kwalitatief interviewen: kunst en kunde hoofdstuk 2-4*. Boom Lemma Uitgevers, Amsterdam.

Courtdansers

- Forrest, R. and Kearns, A. (2001), *Social Cohesion, Social Capital and the Neighborhood*. in: *Urban Studies*, vol. 38: 2125-2143.
- Geugies, C.J., (2009), *'Het Zijn Ook Gewoon Mensen': een onderzoek naar de werking van interetnisch contact*, Universiteit Twente.
- Hemmes, Klasen, Maas en Webbink, (2011), *De Effecten van het Project 'Meedoen, Leren, Winnen' van de Johan Cruyff Foundation*, Erasmus Center for Strategic Philanthropy.
- Hoekman, R. Kemper, F. & Frelief, M. (2008), *Sport en integratie; vanzelfsprekend maar niet vanzelf*, 's Hertogenbosch, W.J.H. Mulier Instituut.
- Johan Cruyff Foundation, jaarverslagen 2012-2014, Amsterdam.
- Junghans A., Cheung, T., & De Ridder, D., (2015), *Under Consumers' Scrutiny - an investigation into consumers' attitudes and concerns about nudging in the realm of health behavior*, BMC Public Health, vol. 15, no. 336. Londen.
- Kemper, F. & redactie (2010), *Samenspel: studies over etniciteit, integratie en sport*. Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen.
- Kösters, L. (2006), *Staat de gehandicapte binnen de sport buitenspel?*, doctoraalscriptie Vrijetijdswetenschappen, Universiteit van Tilburg, Tilburg.
- Markovits, A. & Rensmann, L. (2010), *Gaming the World: How Sports are Reshaping Global Politics and Culture*, Princeton University Press, New Jersey and Oxfordshire.
- Martinović, B. (2010), *Interethnic Contacts: A Dynamic Analysis of Interaction between Immigrants and Natives in Western Countries*, Ponsen en Looijen, Ede.
- Putnam, R. (2007), *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century*, in: *Scandinavian Political Studies*, vol. 30: 137-174.
- Ramsahai, S. (2008), *Thuiswedstrijd in een Vreemd Land: een sociaalwetenschappelijke analyse van voetbal in eigen kring*. Boxpress, Oisterwijk.
- Simmel, G. (1949), *The Sociology of Sociability*, *American Journal of Sociology*, vol. 55, No. 3: 254-261.
- Van der Lugt, D. (2006), *Interviewen in de Praktijk*. Wolters Noordhoff, Groningen.
- Van der Meij, N. (2008), *Buitenspel: over Jeugdparticipatie op de Playground*, Masterthese Culturele Antropologie, Universiteit Utrecht.

Courtdansers

- Verkuyten, M. (2014), *Identity and Cultural Diversity: what social psychology can teach us*, Routledge, Londen en New York.
- Vermeulen et al., (2007), *Talkie Walkie*, Uitgeverij Acco, Leuven.
- Verweel, P., Janssens, J. & Rocques, C. (2005), *Kleurrijke Zuilen: over de ontwikkeling van sociaal kapitaal door allochtonen in eigen en gemengde sportverenigingen*, in: *Vrijtijdstudies* (23), vol. 4: 7-21.
- Vyncke, V. (2009), *Het Meten van Sociaal Kapitaal op Individueel Niveau in Relatie met Gezondheid*, proefschrift Universiteit Gent.
- Wimmer, A. (2002), *Nationalist exclusion and ethnic conflict. Shadows of modernity*, Cambridge University Press: Cambridge.
- Wubs H. & Dagevos, J. (2007), *Interetnische Contacten Bevorderen in Nederland*, in: M. Gijsberts & J. Dagevos (red.) *Interventies voor Integratie: het tegengaan van etnische concentratie en bevorderen van interetnisch contact* (pp. 149-193), Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Gemeente Rotterdam (2009), Sportnota Rotterdam 2016.
- Gemeente Utrecht (2010), Sportnota 2011-2016.
- Gemeente Utrecht (2014), Wijkambities Overvecht 2014-2018.

Websites

- www.cruyff-foundation.org, website Cruyff Foundation (1997). Diverse subpagina's. Veelvuldig geraadpleegd tussen februari en juli 2015.
- utrecht.buurtmonitor.nl, demografische database gemeente Utrecht. Veelvuldig geraadpleegd tussen februari en juli 2015.

Bijlagen

Topiclijst informele gesprekken op en rond Cruyff Court Overvecht

Persoonlijke gegevens

- Naam
- Leeftijd
- Etnische achtergrond

Sporten

- Hoe vaak kom je hier?
- Met wie kom je hier?
- Hoe lang kom je hier al?
- Wat doe je hier zoal?

Sociale contacten

- Met wie ga je veel om?
 - Van welke etnische achtergrond zijn zij?
 - Wat vind je daarvan?
- Heb je een vaste groep vrienden hier?
- Hoe groot is die groep?
 - Wat doen jullie zoal?

Topiclijst en vragenlijst interview Niels Kokmeijer – Cruyff Foundation

Kennismaking

- Wat is/zijn uw rol(len) binnen de Johan Cruyff Foundation?
- Hoe lang werkt u er?
- Wat wilt u ermee bereiken?

Opleiding

- Wie komt in aanmerking voor een opleiding tot Cruyff Foundation Coach?
- Wie worden uiteindelijk Cruyff Foundation Coach (gem. leeftijd, etnische achtergrond, opleiding)?
- Hoe lang duurt een opleidingstraject?
- Hoe vaak is er een opleidingstraject?
- Hoe komt de JCF aan haar cursisten?
- Hoe lang blijf je Cruyff Foundation Coach?
- Waarom willen jongeren Cruyff Foundation Coach worden?

Uitgangspunten coaching

- Welke normen en waarden spelen een rol in de opleiding tot Cruyff Foundation Coach?
→ Waarom juist deze?
- Hoe zijn deze aspecten verweven in de opleiding?
- Welke competenties dient een Cruyff Foundation Coach te bezitten?
- Hoe controleert de JCF de functionaliteit van deze coaches?
- Welke instrumenten krijgen de coaches van de Cruyff Foundation aangereikt teneinde succesvol te worden? Zowel in materiële als in niet-materiële zin
- Wat gebeurt er met de jongeren nadat ze de coachopleiding hebben gevolgd?
- Wat is het beoogde effect van een Cruyff Foundation Coach buiten een Cruyff Court?

Interpersoonlijke en interetnische contacten

- (Indien niet bij uitgangspunten coaching besproken): Wat is in het coachingstraject de rol van interpersoonlijk contact op Cruyff Courts?
- Is hierbij aandacht voor contact tussen kinderen/jongeren van verschillende etnische achtergronden?
 - Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?
- In het lesmateriaal maakt de JCF onderscheid tussen een team en een groep. Wat is dit verschil?
→ Waarom wordt dit verschil belangrijk geacht?

Topic- en vragenlijst interview Paul Verweel – UU / Krajicek Leerstoel

Kennismaking

- Kunt u iets over uzelf vertellen? (leeftijd, opleiding, werkervaring, affiniteit met sociaalmaatschappelijke effectonderzoeken en sociaalmaatschappelijk werk in de sport, ook jongeren met verschillende etnische achtergronden?)
- Wanneer en waarom bent u deel gaan uitmaken van de Krajicek-leerstoel?
- Wat wilde u ermee bereiken?
- Wanneer was het volgens u succesvol?
- Is er gedurende (uw) onderzoeken sprake geweest van samenwerking met de Cruyff Foundation? Zo ja, hoe?
- Wat beoogt u te bereiken met VV Hoograven?

Begeleiding op een modern trapveld

- Wat dient de rol van een begeleider op een modern trapveld volgens u te zijn?
- Hoe verhoudt zich datgene wat een begeleider op een playground met jongeren dient te bereiken tot wat hij daadwerkelijk met hen bereikt?
- Wanneer moet er volgens u een begeleider aanwezig zijn op een playground (rust/drukke/beide, frequentie)?

Interetnische relaties

- Waarom beperken veel van de contacten van degenen die elkaar op een trapveld ontmoeten tot die locatie?
- Hoe kan de aanwezigheid van een coach bijdragen aan 'bridging' relaties?
- In hoeverre is er op en rond VV Hoograven sprake van interetnisch contact?
- In hoeverre reiken deze contacten verder dan de lijnen van het voetbalveld?
- Wat is daarvoor nodig?

Topic- en vragenlijst sportbuurtwerkers

Kennismaking

- Kunt u iets over uzelf vertellen? (leeftijd, opleiding, werkervaring, affiniteit met jongerenwerk, affiniteit met sport, ook jongeren met verschillende etnische achtergronden?)
- Wanneer en waarom bent u met de coachcursus gestart?
- Wat wilt u ermee bereiken?

(Samenwerking met) Cruyff Foundation

- Indien niet duidelijk geworden bij kennismaking: wanneer kwam u in aanraking met de Cruyff Foundation?
- Hoe bent u in aanraking gekomen met de Cruyff Foundation?
- Waarom heeft u het Cruyff Foundation Community Program (CFCP) gevolgd?
- Wat is volgens u het belangrijkste aspect van het CFCP?
- HvS is een lokale partner voor de Cruyff en Krajicek Foundation. Hoe werkt u samen met deze stichtingen?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten in de samenwerking met de twee stichtingen?
- (Wat zou u graag zien dat de samenwerking omvat?)

(Begeleiding op) een modern trapveld

- Wie komen er op de Cruyff Court in Utrecht Overvecht (leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit, religieuze achtergrond)?
- Wat doen diegenen op en rondom het court?
- Wat is uw rol ten opzichte van de bezoekers van de Cruyff Court?
- Wat dient de rol van een begeleider op en rond een modern trapveld te zijn?
- Hoe reageren de kinderen en jongeren op begeleiding?

(Interetnische) verhoudingen op de Cruyff Court

- Hoe kennen de bezoekers op de Cruyff Court in Utrecht Overvecht elkaar?
- Hoe vaak zien de bezoekers elkaar (ook buiten de CC)?
- Waar gaan gesprekken tussen hen vooral over?
- Hoe gaan zij met elkaar en met buitenstaanders om?
- Wat zijn voor de jongeren belangrijke factoren om te bepalen met wie ze omgaan?
- Vindt u het belangrijk interetnisch contact te stimuleren? Waarom wel/niet?
- Hoe moet dat contact eruit zien?

Topic- en vragenlijst gebruikers Cruyff Court

Kennismaking

- Kun je iets over jezelf vertellen? (leeftijd, opleiding, etnische achtergrond, wat je belangrijk vindt in het leven)
- Voor focusgroep: hoe kennen jullie elkaar?

Affiniteit met sport/voetbal

- Wat hebben jullie met voetbal?
- Hoe vaak spelen jullie?
- Hoe lang?
- Op straat en bij een vereniging?
- Wat vind je het leukst aan sporten? Waarom?
- Hoe belangrijk is je sport voor jou? Waarom? Wat wil je er mee bereiken?

Spelen op de Cruyff Court

- Hoe vaak speel je op de Cruyff Court?
- Hoe ver van je huis sport je? Vind je het belangrijk dat dit dichtbij kan?
- Met wie speel je op de Cruyff Court?
- Indien 'met iedereen die er is': ongeacht vaardigheid? En of je diegene kent?
- Beschouw je de mensen met wie je sport als vrienden, en waarom?
- Doe je ook andere dingen naast sporten met deze sportmaatjes/vrienden?
- Wie zijn jouw vrienden? Waar ken je ze van? Waarom zijn dat jouw vrienden?
- Hoe vaak spreek je mensen van een andere etnische achtergrond tijdens het sporten? Van welke leeftijd zijn zij?
- Heb je door het sporten op de Cruyff Court contact met mensen met een andere achtergrond?
- Wat vind je hiervan?
- Hoe ziet dat contact eruit?
- Vertel eens iets over de sfeer op de plek waar jij sport?
- Voelt iedereen zich thuis op de plek waar jij sport? Mag iedereen meedoen, is iedereen welkom?
- Is iedereen ook echt gelijk bij waar jij sport? Wordt iedereen gelijk behandeld?

Rolmodel Cruyff Court

- Denk je dat jij belangrijk bent voor de kinderen en jongeren op het court?
- Waarom wel/niet?
- Waar merk je dat aan?
- Wat doe je er zelf voor?
- Wat vind je belangrijk om mee te geven aan anderen?